

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 16. LISTOPADU 1932

ZA KČ 2.—

Dvoje volby

RUDOLF PROCHÁZKA

Mají být hakenkreuzlerští poslanci vydáni soudu? (Posl. G. PETERS)

Štvanice na státní zaměstnance

Mezi brusiči a linguisty

ST. K. NEUMANN

Pokolení, jež nezná pomeranč

STULTUS

Malypetrovy reformy

Primadonství — Předsednictvo senátu a jeho účely — Řeči do prázdna — Haló, dnes je den intervencí! — Co je s Poradním sborem pro otázky hospodářské? — Také německé Národní rady — Čítankový komunismus — „Těžko být svědkem v tomto procesu!“ — Krise v Lize pro lidská práva — Jak se volil nový předseda sněmovny — Funkce a mandát

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

**MODERNÍ
ČALOUNICTVÍ A DEKORATÉRSTVÍ**
Ed. Třebín, Smíchov, Komenského 34 - Tel. 46106
Klubovky, veškerá moderní křesla, anglické pohovky, záclony,
rolety v nejkusnějších provedení.
Konkurenční ceny! Vzorná obsluha! Dlouholetá
tu- i cizozemská praxe.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

**NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ**

Nový

JOSEF HORA

v bibliofilském rouše

DVĚ BALADY

100 číslovaných a autorem
podepsaných výtisků v gra-
fické úpravě SLAVOBOJE
TUSARA písmem Bodoni
na ručním holand. papíru
Royaal formátu 32×25 cm.
Kč 150.—.

U všech knihkupců!

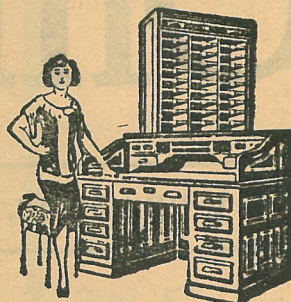
FR. BOROVÝ, nakladatelství
Praha, Národní tř. 18

Skuherský si nemůže dovoliti
dodávati špatný nábytek,
Skuherský si však může dovoliti
dodávati »jakost«, při nízkých cenách.

**Továrny nábytku
Hradec Král. č. 47**

Na skladech přes 900 zařízení. Výhod. placení. **Ceník se 100 foto ná-
bytku 6 Kč, dobírk. 10 Kč. Ilustrov. brožura zdarma. Velké vzork. sklady:
Praha Václavské 7, proti Baťovi. Navštivte nás, vyplatí se vám to!**

**Obležení nové
vzorkovny a údiv**

nad levnými cenami amerického kancelářského nábytku
la proved. od fy

J. Klíma,

PRAHA II., Vodičkova 22. Telefon 295-02

Výhodné platební podmínky!

Čtvrtý sešit

Peroutkovy monografie

BUDOVÁNÍ STÁTU

Obsahuje tyto kapitoly:

Nota Andrássyho

28. říjen

Prohlašuje se samostatnost

29. říjen

Sešit ten dodá vám za Kč 3.60
každý knihkupec, neb přímo

Fr. Borový, nakladatelství, Praha

**OBSAH 45. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: O. WEISL: Mládež a politický diletantism. — Boj v Lize pro lidská práva. — Ho-
vory s nakladateli. — FRANTIŠEK MUNK: Dráha, autobus, share-expense. — STULTUS: Pokolení, jež nezná pomeranč.
— 160 hlasů, 47 prázdných listků. — „Já nejsem sám!“ — Střídání. — Czech. — Smutná bilance. — Český film — l'enfant
terrible. — Kdo vede strany? — Zlínská elektrina. — Pracující manželky státních zaměstnanců.**

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNĚ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 19/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Dvoje volby

Ně m e c k é.

O německých volbách se říkalo předem, že jsou zbytečné. V jakém smyslu? Že nepřinesou žádná změny? Že vláda jich tak jako tak nebude dbát. Že se nepodaří zjednat dělnou sněmovnu? Že je marno vypuzovat hlasovacím lístkem kabinet baronů a generálů, opřený o autoritu pres. Hindenburga a strojní pušky říšské obrany? Bylo ovšem předem jisto, že základní poměry se ani v novém sněmu nezmění. To je při soustavě pevných stran a poměrném hlasování vyloučeno. Papen nemohl za žádných okolností spoléhat na vládní většinu. Rovněž bylo jisto, že presidiální kabinet se bude držet a nevypisuje volby proto, aby se „podrobil soudu národa“. Ale proto ještě zkouška nebyla zbytečná a bezvýznamná. Německo volilo letos celkem pětkrát a každá volba byla pokrokem. Jedna za druhou v tomto směru, s neúprosnou logikou.

Nejprve kandidatura Hindenburgova sama o sobě, jako kandidatura levice proti nebezpečí fašistické diktatury. Pak při druhé volbě úzkostlivé napětí, zda rozmach hitlerovců přece nestrhne i poslední hráze. Následovaly zemské volby, které musily přinést ztrátu Pruska a tím vlastní mocenské base demokracie. Německo stávalo se bojištěm mezi rudými a hnědými, vláda středu v říši ocítala se ve vzduchu. Zasažení „nadstranických instancí“ povolaných k arbitráži se blížilo. Došlo k vystoupení říšské obrany proti Groenerovi a pak k propuštění Brüninga. „Presidiální kabinet“ zdál se nejprve nouzovým, přechodným zařízením, aby upravil legální cestu Hitlerovi. Možná, že ve formě opravdové legality by byl Hitler mohl k moci přijít. Je příliš brzy řešit tu otázku, ale pravděpodobnější je, že se Hitlerovi vědomě tarasila cesta k moci, resp. že se už počítalo s jeho neschopností k rádné vládě a s jeho nedostatkem vůdčího a státnického nadání. Dovolilo se mu projít volbami naprosto volnými a za nejvýhodnějších podmínek. Nedosáhl přece ani 40% mandátů. Ostatně jaký je to revolucionář a diktátor, když čeká trpně až mu spadne do urny poslední hlas, jehož je třeba k nadpoloviční většině proti všem jeho odpůrcům. V osudné audienci 18. srpna Hitler prohrál vše, když nedovedl po odmítnutí žádosti o svěřeni kancléřství učinit nic jiného než kterýkoli ve své ctižádosti zklamáný politik — odejít, jak se krásně německy říká „in den Schmollwinkel“.

Německý fašismus byl odbyt, ale mohl být obnoven parlamentarismus? V této otázce je klíč k celé situaci. Kdo podrazil Hitlerovi nohy? Kdo obnoví většinu v říšském sněmu? Je fakt, že vlády výmarské a pak i velké a konečně největší sociální demokraty tolerované a napravo orientované koalice pozbyly většiny. Nic nemohlo zabránit příchodu diktatury jedné strany než zakročení říšského presidenta a armády. Právě pod tím titulem, že nemůže dopustit vládu jednostrannou, která nadto

byla by vládla terorem, president Hitlerovi mandát odepřel. K tomu patřilo jistě mnoho odvahy a síly. Ne k vypuzení Brüninga a potom i Brauna, ale k zadrženi Hitlera! Instalovat potom znovu střed a sociální demokraty nemělo smyslu, poněvadž představují jen druhý tábor, který také nemá většiny. A nějakou vládu stát přece míti musí. Zůstal tedy Papen, zůstává a zůstane, dokud nebude jiné eventuality, dokud nebude praceschopné parlamentní většiny a z ní organicky vzešlé vlády. Papen osobně nic neznamena. Je jen jedním své kasty, která odjakživa dodávala Prusku a pak císařství velitele a administrátory. Kdyby záleželo jen na tom, nahradit Papena někým jiným, mohl by být parlamentní režim obnoven zítra. Ale není koalice. Říká se, že vládě záleží na tom, aby jí nebylo. Bála se možnosti černohnědé a proto červencový parlament rozpustila. Ale to jen dokazuje, že tu koalice není, že presidiální režim existuje, poněvadž parlamentní je nemožný a stal se nemožným, jakmile by parlamentní byl zase možný.

A v tom je smysl voleb posledních. V Německu jsou mocné živly pro odstranění parlamentarismu nebo pro jeho zkrácení v rozmanitých stupních intenzity. Jsou reprezentovány stranou Hugenbergovou a vláda Papen-Gaye-Schleicher se k nim hlásí oficiálně dosti, neoficiálně ještě více. Ale proč se mohou uplatňovat, jak se mohly vůbec zdvihnout? Poněvadž demokracie prodělala úpadek. Na jedné straně komunismus, na druhé národní socialismus zeslabily oportunní prvky parlamentu do té míry, že základna spoluvlády schopných živlů stala se příliš těsná, nemá náležitě únosnosti. Není to nic platno stěžovat si na neparlamentní ráz a způsob vlády presidiální, když kritické nedovedou postavit jinou — a kdyby ji postavili, byla snad horší. Aspoň jednáni centra s hakenkreuzlery budilo nejhorší obavy. Ale tenkrát ještě byl tu aspoň číselný podklad pro většinu třeba, že tmelem takové koalice mohla být jen společná nenávisť obou poškozených — bývalých vládců a těch, kteří se jimi hodlali státi. Nyní však již není ani takového číselného podkladu, ani psychologického motivu. Hitlerovci utrpěli první zpětný odraz, který možno srovnat s Ludendorffovým zvratem štěstěny na bojišti v červenci a srpnu 1918. A také centrum a bavorští katolíci byli poškozeni. Zotavili se naopak nacionálové a lidovci, strany měšťanské pravice, podporující vládu a reakční tendence. Směr je tedy jasně vidět, třebaže jeho výsledky se dosud plně neprojeví a v daných poměrech volbami, ani projevit nemohou. Stačí však k morální podpoře vlády, která o ostatní argumenty má postaráno. Papen možná půjde. Dobrá, ale jeho nástupce položí stranám tutéž otázku: chtějí-li podporovat jeho program, a říšský president na jejich protesty proti neparlamentárnímu postupu jim odpoví stejně jako dosud, aby mu tedy podaly vlastní návrhy. Říšský

sněm by nejprve musil býti schopen většiny a většina schopna vládnutí, a ni stopy po něčem podobném není již v Německu.

Co tedy dále? Cesta oktroje je temná a nedohledná, ale jen ta rozevírá se před Němci po těchto volbách, které nebyly zbytečné, nýbrž nezbytným posledním krokem před nastoupením cesty oktroje. V jaké formě a do jaké míry se k tomu vláda Hindenburgova odhodlá, je nejisto, ale očekávat k vůli tomu nové těžké boje a zmatky není třeba. V Německu mohou být revolty, ale ne revoluce. Se stanoviska zahraniční politiky je možno považovat nynější režim a jeho kurs za stabilní a jednat s ním jako s činitelem řádně zplnomocněným, který je mnohem lépe nežli předcházející slabé a den ze dne ohrožené vlády schopen činit i přijímat nabídky a poskytovat záruky.

Americké.

V zápětí po německých volbách, které režim utvrdily, následovaly a m e r i c k é, které jej smetly. U amerického voliče se ovšem nedoporučuje hledat motivy politické, a k vysvětlení volebního převratu stačí tam docela bída, prohibice a rozdíly osobního původu obou kandidátů. Ale to nic nemění na věci samé, na smyslu a významu voleb, které jsou snad nejdůležitější událostí od pádu Wilsonova. Je to také konec dvanáctiletého, ne pouze čtyřletého vládního údobí a provedení za podobného mravního krachu panujícího principu jako tenkrát. Wilson zklamal a dohospodařil r. 1920 se svým internacionálním idealismem, Hoover 1932 se svou soběstačností a prosperitou. To ovšem neříká ještě, že jako před dvanácti lety následoval po idealismu materialismus, bude nyní po materialismu následovat idealismus. Ale rozhodně se to bude zkoušet jinými cestami a jinými prostředky než dosud. A to může býti začátkem ozdravení celého světa.

Amerika udala tón zhoubného kursu vzájemného osamocování, nedůvěry a sobectví. Chtěla být nepřístupná za svými hradbami vod a cel a při tom ještě současně brát úroky ze svých půjček a peněžních investic v Evropě a zaplavovat svým zbožím všechny ostatní země. Tím byl od počátku pokažen problém reparační, zanesen zmatek do platebních vztahů a oběhu statků, dán špatný příklad obchodní politice evropské a politice vůbec. Sobectví je však v mezinárodní politice hřích, který se trestá sám a ne až ve třetím koleně. Moderní hospodářství je už zařízeno na světovou směnu, musí pracovat ve velkém, aby bylo rentabilní a aby uživilo masy, které vytvořilo. Uzavírat se znamená odsuzovat se, i u takového kontinentu, jaký představují Spojené státy severoamerické — tím spíše u drobných útvarů střeoevropských. Demokratická exekutiva založila svůj boj proti republikánské na poznání absurdnosti hospodářské autarkie a je odhodlána vrátit se k liberalismu. Jak to půjde, je otázka. Jistě tomu Američani nerozumí tak jako že by měli Evropě odpustit prostě válečné dluhy, otevřít hranice immigraci a zboží a po případě snad ještě vstoupit do Společnosti národů. Před lacinými ilusemi se varuje. Žádný vážný Evropan od nich také nic takového neočekává. Jde

pouze o to, aby se začalo zase myslet ve společných kategoriích a jednat s hlediska vzájemnosti. Zchudlá Evropa nemůže kupovat drahé americké zboží a k tomu ještě splácet dluhy i s úroky. Na zbrojení ovšem má, ale nehledíc ani k problému transferu, který se tu ponechává mimo, má na zbrojení, poněvadž mítí musí. To je v dnešní nejistotě existence nezbytné. Amerika může lvím podílem přispět k zastavení zhouby a k nápravě. Odbrojovalací konference musí skončit s výsledkem a tudíž z hospodářským rozpočtů. Cenou je americká ochota zaručit platnost Kelloggova paktu. Podle ní zařídí se Anglie. Po provedení této ekonomisace nejen hospodářské, nýbrž i politické, neboť napětí a hrozby válkou pak odpadnou, bude mít hospodářská konference londýnská půl díla hotovo. Nic nebude již překážet dohodě o dlužích. Amerika uspokojená, že peníze nepůjdou na nové zbrojení bude moci hodně slevit a dlužníci, jimž ve mravně i hmotně ulehčí, budou něco moci platit. V takové situaci bylo by pak možno přikročit s nadějí na pronikavý úspěch i k opatřením usnadňujícím oběh a výměnu statků. Ztratí-li státy strach před sebou, nebudou se musit uzavírat a přestanou-li se uzavírat, budou nakloněny co nejširší vzájemnosti. Po vyřešení otázky odzbrojení a bezpečnosti a otázky dluhů, veřejných i soukromých, padnou všechna dovozní omezení i hospodářství devisami a bude možno vrátit se k liberalismu. Amerika je tu zas povolána chopit se iniciativy. Roosevelt učiní to, doufejme, obratněji a zároveň důrazněji a důsledněji nežli Hoover. Německo tu nerozhoduje. Nemůže a nechce nic dělat proti anglosasům. Stačí, že má vládu rozumnou, která umí počítat a která, jak svědčí poslední projev Papenův, provedla již také příslušné korektury ku svému původně příliš sanguinickému pojetí slibů, kterých se dostalo německým delegátům v Lausanne. Nový francouzský odbrojovalací plán bude nejcitlivějším ukazovatelem změn v mezinárodní povětrnosti, třebaže na krásné počasí budeme ovšem musit čekat až do jara.

Rudolf Procházka.

poznámky

Malypetrovy reformy

Předseda vlády ve svém prohlášení slíbil, že vláda bude pěstovat čilejší a důslednější spolupráci s parlamentem. Na rozdíl od všech třinácti předcházejících vlád, které totéž proklamovaly ve svých programech, se zdá, že pan Malypetr to myslí doopravdy. Za těch několik dní, co je předsedou vlády, udělal totiž již několik reforem, které nemohou zůstat nepovšimnuty a o nichž je třeba říci hned napřed, že jsou krokem k lepšímu. V této věci — až snad na několik zárlivých ministrů — najde Malypetr pomocníky jistě na každém parlamentním rohu i ve všech rozumných a slušných novinách.

Nový předseda vlády především nařídil, že všech parlamentních debat musí se zúčastnit jako zástupce vlády aspoň jeden její člen. Sám byl prý nejhrošlivějším sněmovním posluchačem, když se debatovalo o jeho prohlášení, a při tom jistě nezanechal žádnou ze svých jiných a stejně důležitých povinností. Bylo to ve sněmovně hned veselejší, když tam byli členové vlády a někteří dokonce zasahovali do debaty. I když to není mnoho, je to jistě krok k tomu, co u nás mělo být už dávno samozřejmostí, jako je to samozřejmostí v parlamentech jiných: Že totiž člen vlády se přihlásí do debaty a podá vysvětlení či odpoví na některé dotazy, které kterýkoliv člen parlamentu na něho vznesl. Doufejme, že Malypetr v tom nezů-

stane v půli cesty a bude první, kdo svým ministrům a sněmovně ukáže, jak se takové věci dělají na západě ve státech s vyspělým parlamentarismem.

Druhá taková reforma byla provedena v sídli ministevské rady. Malypetr totiž rozhodl, že se nepřidrží Švehlovy tradice, za jejíž ochránce a jakéhosi místopředsedu se považoval Udržal, přejímající od Švehly i zvyky ne právě vhodné. Švehlova tradice, to na příklad znamenalo, že nikomu nic není do toho, co se dělo v ministerské radě. Bylo to státní tajemství a když se z takové schůze vydala vůbec nějaká úřední zpráva, tedy jen několik suchých vět, které nic neříkaly. I v tomhle se Malypetr patrně shlédl v parlamentarismu západnickém, kde ministerští předsedové a členové kabinetů přijímají po ministerské radě novináře a dávají jim hojně informace. Nebo prostě pochopil, že doba si takového opatření žádá, opatření, aby veřejnost věděla nejen, že vláda pracuje, ale o čem pracuje. Rozhodl tedy, že se budou z ministerské rady vydávat úřední zprávy, v nichž skutečně něco bude, které budou obrazem činnosti vlády a ne předstíráním, že se jimi s veřejností něco sděluje.

Nejvýznamnější novinkou Malypetrova režimu je spolupráce vlády s rozpočtovým výborem sněmovny na přípravě státního rozpočtu. Řekněme hned, že byl nejvyšší čas, aby se v tom směru něco stalo. Nebylo totiž nic horší a komičtější parodie na parlamentarismus, než rozpočtový výbor a jeho debaty o státním rozpočtu. Sněmovna dostala od vlády rozpočet zpravidla tak pozdě, aby ho jen taktak projednala do vánoc a vždy k tomu dostala vlídné, nicméně však rozhodně upozornění předsedy vlády a ministra financí, že na rozpočet nelze změnit jediného čísla. A tak se tedy v rozpočtovém výboru debatovalo čtyři neděle o ničem, mluvilo se do větru a poslanci se utěšovali, že to, co povídají letos, „vezme pan ministr laskavě do zřetele při sdělávání rozpočtu v příštím roce“. Říkalo se v příštím roce, ale i poslanec i ministr věděli, že to znamená na svatého Nikdy. Neboť do roka a do dne opakovali titíž poslanci tytéž výtky a přání a zase nadarmo. Ministři mluvili při těch debatách stejně do větru, jako poslanci. Nepodalí výklad o té nebo oné rozpočtové položce svého ministerstva, jak si to přál některý poslanec. Předseda prostě krásné pracovní programy do budoucna, jak jim je sestavili sekční šéfové v úřadě a bylo po debatě. Předseda vlády Malypetr dal teď podnět ke zřízení tak zvané rozpočtové „sedmy“, což je sedm zástupců sedmi koaličních stran z rozpočtového výboru. Ta „sedmička“ už týden denně zasedá, radí se s ministrem Traplem, dává si podávat zevrubné zprávy od rozpočtových referentů a úspěšných komisařů jednotlivých resortů o účelu a nutnosti každé rozpočtové položky. Pokud pronikly skrze dvojité dveře vládních salonů ve sněmovně zprávy, byl rozpočtový návrh ministerstva financí jak se patří změněn a nalezeno mnoho cest i pěšinek, po nichž lze dojít k dalším úsporám ve státní správě.

Dík těmto Malypetrovým reformám začíná náš parlament vypadat jako skutečný sbor zákonodárců a ne jako sbor statíků, svolávaných k hromadnému zvedání rukou. Doufejme, že během doby dojdeme tak daleko, že bude ke spolupráci a především k o n t r o l e přizvána i opozice a že jednání nebude uzavřeno za dvojité koaliční dveře.

Odkud že to ten Malypetr všechno sebral? Nebudeme asi daleko od pravdy, řekněme-li, že mu slouží zkušenosti, jichž nabyl jako dlouholetý předseda poslanecké sněmovny. Zná všechny přednosti i vady našeho parlamentu dokonale za ta leta, sám pocítil na své kůži, co to znamená, když se vláda vznáší vysoko v oblacích nad parlamentem a sám nejlépe proto zná cesty, jimiž se má dát, aby se úroveň Národního shromáždění zvýšila. Začíná tvořit novou tradici, v to věříme, a dobrým základním kamenem k té tradici bylo už samo jeho jmenování ministerským předsedou. Ve státech se starším parlamentarismem je to skoro naprostý zvyk, že předseda sněmovny je nejbližší muž, po němž se sáhne, když se hledá nový ministrpředseda nebo dokonce prezident státu. S Malypetrem, jenž byl rovnou od předsednického stolce ve sněmovně povolán v čelo vlády, se to začalo. Škoda, že se nemyslelo na pokračování v této tradici, když byl ve sněmovně volen jeho nástupce.

Primadonství

U vynikajícího vládního činitele, jehož jméno se každý den vyskytuje v novinách, sedí návštěva — odborník a snaží se ho přesvědčit, že to a to učinit je nutno. Vládní osobnost ráčí pokyvovat hlavou, zdá se, že návrh se jí líbí. Všechno jde dobře. Tu však návštěvník dopustí se chyby, ačkoliv k jeho omluvě musí být řečeno, že sotva může tušit, že se jí dopouští. Vytráhne z kapsy několik archů, řekne, že všechno je ostatně taď napísáno jako články a že to vyjde v novinách. Vládní repre-

sentant se zachmuří: „A nejde to ještě nějak zařídit, aby to v novinách nevyšlo?“ Návštěvník řekne, že to už nejde. Uslyšev toto, vyjádří se jeho protějšek: „Tedy z toho nebude nic. To my tedy dělat nemůžeme, protože by se řeklo, že ustupujeme tisku.“

Tak vypadá v praxi součinnost vlády s novinami, o níž ministevští předsedové na konferencích s novináři sladce promlouvají teoreticky. Zde máme vysvětlení, po kterém jsme se často pídili, proč i rozumné návrhy, pronesené veřejně, zapadají bez užítku. Pro ducha primadonského mají tu vadu, že už vyšly v novinách, a že by nebylo možno říci o nich, že vyskočily z hlavy vlády. Vláda, jak vidíme, hledá nikoliv to, co je rozumné, nýbrž to, co ještě v tisku nevyšlo, aby měla slávu pro sebe. Jistě paradoxní a do této doby naprosto se neohdíací poměr k veřejnému mínění. Jsme prý, jak slyšíme, všichni na jedné lodi. Ale na skalisko se musí najet, jestliže je na neštěstí zpozoroval pouhý pasažér, nikoliv loďní důstojník.

Je i pro nás překvapením, že se mezi vládou a veřejností vyvinul poměr konkurence do té míry, jak vysvítá z tohoto příběhu. Není pochyby, že všechno musí být vynaloženo, aby členové vlády odnaučili se tímto způsobem dávat přednost své prestiži a pojištění svého věhlasu před účelným jednáním. Než se toho docílí, uvažujeme, nemáme-li na ty, kdo mají nějaký rozumný nápad, vydati tuto v jiných poměrech jistě nesmyslnou prosbu: tíše, prosíme, ať se to nikdo nedoví! a zejména to netiskněte v novinách, neboť božstvo by bylo uraženo a raději by trošičku rozmlátilo svět, než aby si zadalo tím, že vás poslechně.

—fp—

Předsednictvo senátu a jeho účely

Místopředseda senátu p. Donát poslal nám do posledního čísla tiskovou opravu podle § 19, o níž se někteří naši čtenáři domnívali, že jsme si ji napsali sami, abychom si ztropili žert z p. Donáta i z § 19. Pozorujeme z toho s potěšením, že oprava ta působila komicky, a srdečně jí přejeme tento nečekávaný účinek, neboť je to vsutku oprava, která za nic nestojí. Chápeme ovšem, že za daných okolností nebylo možno p. místopředsedovi sepsati opravu lepší. Vše, co mohl pro sebe učinit, bylo tolik, že se přidržel formálnosti a přísně nadiktoval nám uveřejnit, že nikoliv on si koupil nový automobil, nýbrž že jej „koupilo předsednictvo senátu pro své účely“. Přiznáváme se, že jsme trochu podrážděni vytáčkou tak malichernou. Každý ví, že p. Donát sám si nemohl auto koupiti a že k tomu potřeboval usnesení předsednictva. Stejně tak, jak známo, nekoupil si žádný z místopředsedů poslanecké sněmovny automobil, na který místopředsedové podle zákona žádné právo nemají, nýbrž po každé koupilo jej předsednictvo na návrh hospodářského úřadu. Ale to, jak každý vidí, je maličká hra na schovávanou. Nikdo nevěří, že by hospodářský úřad poslanecké sněmovny byl z vlastní záliby tak horlivým mecenášem rozvoje automobilní dopravy. Také v případě p. Donátově jest svatá pravda, že nové auto koupilo předsednictvo senátu pro své účely, ale toto sdělení jest zřejmě kusé, dokud není řečeno, jaké to účely jsou. Patří-li mezi ty státní účely — a opravdu patří — také ten účel, aby p. Donát po každé jezdil autem na svůj statek, ač by tam mohl jezdit také vlakem, pak nám tato oprava byla poslána nepravdě a může být celá veřejnosti ukradená, aniž by to vzbudilo lítost. Protože v kuloárech senátu jsme ještě nikdy žádné auto jezdit neviděli, velmi si přejeme vědět, jaké jsou ony tajemné a zřejmě ničivé účely, pro které bývá nutno auta senátu i poslanecké sněmovny tak často nahrazovat novými. Poněkud si ty účely dovedeme domyslet, víme-li na př. toto: žije místopředseda poslanecké sněmovny, který bydlí, dejme tomu, v Plzni, a pocítí potřebu jeti na voličskou schůzi, opět dejme tomu, z Plzně do Hořic nebo do Klatov. Objeví se, že je to mezi účely předsednictva poslanecké sněmovny. Jeti z Plzně do Hořic nebo do Klatov vlakem bylo by příliš jednoduché a patrně i nedostí důstojné a trvá to až o půl hodiny déle. Telefonuje tedy p. místopředseda do Prahy, aby mu do Plzně poslali parlamentní auto. Když se toto přiručí, vsedne do něho p. místopředseda, jede do těch Hořic nebo do těch Klatov, vyřídí tam svou práci, vrátí se do Plzně a pošle prázdné auto zase zpět do Prahy. Takové bývají tedy ty účely, a hospodářský úřad poslanecké sněmovny, kdyby měl více samostatnosti, zaslouhoval by pro to přejmenování na úřad nehospodářský. Dokud tedy p. Donát bude o účelech předsednictva senátu mluvití jen tak zcela mlhavě, nemůže sklídit žádný úspěch.

Chtěli bychom ještě jen něco zásadního podotknout o otázce parlamentních aut vůbec. Víme, že je to otázka dosti nepatrná, a že peníze, které je tu možno ušetřit, nehrají žádnou roli. Ale je to otázka více morální než hmotná. Pokud nás osobně se týká, mohli by páni funkcionáři sněmoven jezdit, kam jim líbo,

mohli by dále v sněmovních autech vozit písek do svých zahrádek, brambory a techyně, mohli by pokračovat ve svých pestrých cestách po Čechách. Nejsme závistiví ani demagogové. Jestliže však pozorujeme, že to budí zlou krev a že to poškozují důvěru v demokracii, pak musí nastat konec tolerantnosti. Je možno, že lidé, kteří toho pánům funkcionářům závidí a proto na ně sočí, jsou malicherní. Jestliže však taková nálada tak se rozmůže, že vyvolává nechuť veřejnosti k zákonodárným sborům, musíme žádati, aby pp. funkcionáři něco obětovali a se ve svých polosportovních a pololuxusních zálibách krotili a ukládali si omezení. Jim jest dbáti o reprezentaci a dobrou pověst demokracie, a postavení jejich, pojímají-li je vážně, nepřináší jen samé příjemnosti, nýbrž ukládá jim někdy také trochu spartánství. Pozorují-li, že nějaké jejich počinání pověstí demokracie škodí, mají ho zanechat, i když celou věc považují za nedůležitou. Ze sta málo důležitých příčin roste velmi důležitá nechuť k parlamentarismu. Aby to se nedělo, musí funkcionáři sněmoven býti, je-li nutno, také trochu tvrdí k sobě.

Kde jde o poměr veřejnosti k parlamentu, je neupřímná tisková oprava toho druhu, jako nám zaslal p. Donát, prostředek pranepatrný.

—fp—

Řeči do prázdna

Pan senátor Kroiher promluvil onehdy při debatě o vládním prohlášení v senátě a velmi pateticky obvinil úředníky: Dnes, jakmile se jim sahá na platy, přicházejí s návrhy, kde se dá ušetřit a prozrazují, jak stát zbytečně vyhazuje peníze; najednou prý vědí, najednou mluví a mají plno iniciativy, ale což o tom všem nevěděli dříve, než se začalo mluvit o snižování platů?

Ta věc je jiná a patrně i pan senátor Kroiher ví, jak to ve skutečnosti je. Představte si jen úředníka, který by měl dost odvahy říci ministrovi zemědělství, že vyhazuje, když pod titulem „zუსlechtní chovu plemenných býčků“ rozdává státní peníze. Nebo ty tajemné subvence na umělá hnojiva, na tak zvanou zemědělskou osvětlu, krátce na všechno, čím se náš zemědělec zabývá a na co dostává subvence. Ten by letěl! Nebo kdyby se tak byl úředník opovážil říci některému z bývalých agrárních ministrů národní obrany, že by stát ušetřil, kdyby nekupoval zásoby od agrární Centrokooperativy, ale ve volné soutěži. Co tu říkáme o ministrích agrárních, dá se přišít kterémukoli stranickému ministrovi. Neboť každá strana má v resortu svého exponenta nějaký ten koutek, kde se vydává jen po její intervenci a často by se vydávat nemuselo. Protože musíme předpokládat u státního úředníka nejméně tolik rozumu, aby věděl předem, že všechna jeho snaha v této věci bude marná, musel by se tedy obrátit ne na svého ministra, ale někým do novin. A jak už je chvalitebný náš zvyk, nevyšetřovalo by se, je-li pravda, že ta a ta částka se dá ušetřit, a le kdo to prozradil. Ten, co to prozradil, měl by ovšem na krku hned disciplínárku!

To se to tedy dnes panu senátorovi mluví. Rádi bychom jen věděli, zamyslel-li se pan Kroiher nad tím, co by si počal, kdyby nějaký úředník podle jeho vkusu přivedl jeho samotného do takové situace: Pan senátor by na příklad přišel do ministerstva zemědělství žádat, aby byla nějakému statkáři z jeho kraje udělena subvence. Úředník by věc prozkoumal a řekl by: „Pane senátore, rače prominout. Doby jsou zlé, my musíme na všech stranách šetřit a jak vidím, je tato subvence naprosto neodůvodněna. Bylo by to vyhazování státních peněz a já proto musím žádost vašeho klienta zamítnout.“ To by byl asi kravál! Odmítnutý zákonodáre by letěl na ministra své strany, byly by z toho stížnosti, subvence by se povolila, a šetrný úředník by dostal nos. Ne-li něco horšího, nějaký trvalý záznam do kvalifikace. To, prosím, nejsou žádné fantasmie. Takových případů bylo dost a dost, třebaže se netýkají zrovna senátora Kroihera.

Ostatně nejvíce peněz se vyházelo tím, že se za každou cenu vyčerpávaly rozpočtové kredity a to již v dobách, kdy se státu nevedlo právě skvěle. Až do roku 1931 bylo přímo nařízeno vládou, že na konci roku musejí být vydány ve všech ministerstvech všechny peníze, které byly rozpočtem povoleny, a nikdo se neohlížel na příklad na to, že státní účetní uzávěrka skončí pasivem, že ministerstvo národní obrany důsledně rozpočet překračuje a že by se tedy na konci roku mohl přebytky některých resortů uhradit deficit resortů jiných. Příkaz vlády byl dokonce tak přísný, že nevyčerpala-li kredity ministerstva, rozdělila je vláda sama, jen aby nepropadly. Dělo se to někdy i tak bezohledně, že docházelo k absurdnostem: Ministerstvo školství povolovalo ze svých přebytků subvence třebaže na ty plemenné hejčky,

protože zemědělství mělo málo, ministerstvo spravedlnosti pod všelijakými tituly platilo honem podpory živnostenským družstvům, národní obrana si vypůjčovala ze sociální péče a dělaly se krátce nejdobrodružnější handle — z příkazu vlády. Rádi bychom znali toho ministra, který by se byl dal přemluvit od svého rozpočtového referenta, aby tyto obchůdky s rozpočtovými přebytky nedělal. Nebo toho úředníka, který by byl měl kuráž veřejně na to ukázat. Ani dnes nemůžeme uvést skutečné případy, které se v tomto oboru udály, aby se nepoznalo, kdo nás informoval.

Mohli jsme mít na dobu krise našetřeno hezkých pár milionů, kdyby se takhle důsledně nebyly státní peníze vyhazovaly. Podle pana senátora Kroihera jsou tím vinní státní zaměstnanci a je patrně docela spravedlivé, když se jim za trest sniží platy. Aspoň se naučí šetřit! Státní zaměstnanci se však bojí, že šetřit se naučí jen ve svých domácnostech, kde si budou muset pořádně utáhnout řemen. Ale v úřadech že je zase donutí političtí ministři a politické intervence k vyhazování.

eve.

Haló, dnes je den intervencí!

V denních listech je zvyk, že se tam otiskují zprávy Československé tiskové kanceláře, kdy který ministr přijímá nebo nepřijímá návštěv. Jsou to zprávy v jedné suché větě, že ten a ten den se přijímá nebo nepřijímá. V nedělních listech byla však zpráva, která se od tohoto zvyku hodně lišila:

Předseda poslanecké sněmovny František Staněk přijímá v příštím týdnu návštěvy ve středu 16. listopadu. V pondělí 14. a v úterý 15. listopadu bude v Brně.

Co to znamená, ví každý. Neboť jasnovidec, lékař-specialista, daňový poradce, šéf nějaké propagační kanceláře, cestující proslulého maďarského zhotovitele moderních bot, výrobce patentních amerických kredencí do kuchyně, ti všichni zpravidla mívají v novinách podobné oznámení:

„Dne 14. listopadu jsem k mluvení v Brně, hotel Slavie, a přijímám osobně ctěné pány zákaznky. Dne 15. listopadu navštívím Olomouc a ... atd.

Tihle lidé to v novinách inserují, protože nejedívají do Brna za zábavou, ale za obchodem.

Inseruje-li pan předseda sněmovny, proslulý množstvím svých intervencí, inseruje-li tedy v denních listech prostřednictvím státní zpravodajské kanceláře, že jede v pondělí a v úterý do Brna, nejel tam patrně také jen pro zábavu. Nevadí, že všechny intervence jsou ústavou zakázány? Jak vidět, nevadí!

z.

Co je s Poradním sborem pro otázky hospodářské?

Otázka, co je s Poradním sborem, byla položena vládě již několikrát, a setkáváme se s ním téměř pravidelně v hospodářských listech. Vláda však se zahálila v mlčen — alespoň vláda Udržalova, neboť nemůžeme znáti úmysly Malypetrovy a nemůžeme vědět, zda nás nový ministerský předseda nepřekvapí jmenováním Poradního sboru. V okamžiku, kdy na nejvyšších místech bylo řečeno, že vláda je velmi ochotna slyšet dobré rady, které by jí umožnily krýtí rozpočtový schodek jinak než snížením platů státních zaměstnanců a nepopulárními úsporami v investičních fondech, dalo by se očekávat, že první a nejpovolanější instituce, ke které se vláda o dobrou radu obrátí, bude sbor, který byl vládou vytvořen k tomu, aby jí radil. Je to jistě velmi kuriozní, že právě tento sbor není svoláván. Je to snad možno zařadit do kapitoly zákonodárné demagogie, to jest dělání něčeho, aby se zdálo, co není. Vláda si nechce dát radit.

Taková je skutečnost. Pro jmenování Poradního sboru je vše připraveno. Jsou jmenovány osoby, jsou jmenování náhradníci, je dosažena dohoda s politickými stranami (neboť nebyli bychom v Československu, kdyby se také v poradním tělese hospodářském neuplatňoval pověstný politický klíč, podle kterého smí každá strana mít jen tolik chytráků, kolik odpovídá počtu voličů), ale přesto Poradní sbor jmenován není. Ptali jsme se na několika místech, jaké jsou důvody této tvrdošíjné zdržlivosti, která je protizákonná, protože Poradní sbor byl zřízen zákonem a v zákoně jsou také předepsány termíny jednak funkčního období, jednak nového jmenování. Bylo nám souhlasně řečeno na několika vysokých místech, že vláda je proti Poradnímu sboru. Vláda se obává, že by se jednání v Poradním sboru dlouho vleкло, a současná doba potřebuje prý rychlého rozhodování. Na dlouhé ankety a porady není prý času. Mimo to mohl by se Poradní sbor dostat do situace, kdy

by jeho dobrých zdání nebylo vůbec dbáno, a to by prý jeho prestyží usškodilo. A než míti Poradní sbor bez prestyže, tedy raději žádný.

Prosíme váženého čtenáře, aby se nedomníval, že si z něho děláme legraci, opakujeme téměř doslova, co nám bylo ve vši vážnosti řečeno. Vláda, která promarnila tři čtvrti roku nicneděláním, kdy ministr financí nemohl prosadit nejprimitivnější opatření, kdy se vše jen odkládalo a nic neřešilo, tato vláda se domnívala — neboť nemůžeme vinit vládu Malypetrovu, byť i to byla vláda staronová a byť bychom i pochybovali, že prohozením několika křesel se změní její duch — tedy tato bývalá vláda se domnívala, že by Poradní sbor byl na ni příliš zdoluhavý. Řekněme to však nikoli mluvou politickou, nýbrž pravdivě: vládě se nemůže hodit, aby promluvil vážný sbor národohospodářů, kteří se na to, co se děje a jak se to děje, dívají už delší dobu nejen s největším překvapením, ale s rostoucími obavami, že prokramaríme svoji hospodářskou samostatnost. Lehkost, s jakou se politické strany přenesly při tvoření posledního kabinetu přes všechny potíže, s jakou byl plán ministra financí z největší části hozen přes palubu, svědčí o tom, že politikové nedorostli do rozměrů současné krise, že si naprosto neuvědomují, oč vlastně jde a že jsou ochotni pro zájmečky svých stran, ne-li dokonce pro osobní pohodlí, obětovat zájem hospodářského celku. Poradní sbor by se musel dnes obrátit především proti hospodaření politických stran, musel by ukázat na úžasnou hloubku demagogie, která se provozovala se státními zaměstnanci, musel by ukázat na neuvělitelnost tam, kde se vskutku šetřit dá a musí — ale to jsou věci, které se naprosto nehodí politikům do krámu, a proto je Poradní sbor nepohodlný.

V ministerstvu obchodu leží tedy úplně připravený návrh jmenování ale přesto se Poradní sbor nejmenuje. Pan ministerský předseda má zde možnost ukázat, míní-li opravdu zahájiti nový kurs se starými lidmi, či bude-li ovládnán těžkopádným duchem vlády Udržalovy. Nedomníváme se, že by jmenování Poradního sboru mohlo znamenat pro hospodářství nějakou spásu. Rozhodně tím, že sbor bude jmenován, krise ještě nepoleví. Ale na druhé straně se domníváme, že za takové situace, jako je dnešní, nesmí býti nechána ani jediná možnost nevyužita. Je fakt, že systém vázaných kandidátních listin znemožňuje lidem, kteří pracují vědecky a kteří nejsou ochotni mlátit slámu na volebních schůzích, účastniti se aktivně veřejného života. Poradní sbor je alespoň zárukou, že i tyto osobnosti se dostanou ke slovu a budou mít možnost přinésti svoje rady ve prospěch celku. Co si z nich vláda nebo parlament vyberou, je už věcí politiky. Ale nedat těmto mužům vůbec příležitost ke slovu a doznávat při tom vlastní neschopnost — to je tedy politika, které opravdu nerozumíme. H.

Také německé Národní rady

Německý tisk má radost, že v několika městech se podařilo ustavit německé Národní rady. Začal s tím Zatec, kde německá Národní rada zahájila činnost protestem proti tisku, který vychází z zateckého Wolfova nakladatelství, hlavně však tím, že zavolala na jeden český list státního nadvládního, protože tento list vyzýval české pivovary, aby kupovaly chmel od českých chmelářů. Zahájila tedy činnost velmi prakticky. Po jejím příkladu se ustavila německá Národní rada v Boru a v Liberci. Tyto Národní rady prohlašují, že stojí nad stranami, že ponechávají politickou volnost jednotlivým politickým stranám, že se věnují jen otázkám, které jsou společné všem Němcům bez rozdílu politického přesvědčení. S jednou výjimkou: toto německé svornostářství nepočítá s účastí německých sociálních demokratů. Některé německé listy mají radost, že tu po letech oživuje myšlenka Tittova Volksratu; jiné se radují, že německý lid počíná projevovali zájem o nutnost jednotného postupu; a konečně jsou i listy, které mají radost, že konečně naši Němci začínají si tvořiti něco, co mají Češi v československé Národní radě.

Tyto listy zjevně dokazují, že nesledují dosti svědomitě politický život Čechů. Chtějí-li naši Němci zakládati německou Národní radu jen proto, že jí mají Češi, nutno jim říci, že věnují námahu práci, kterou nelze považovati za významnou. Kdyby trochu sledovali politický život Čechů, poznali by, že není hned tak korporace, která by měla tak malý ohlas v národním životě, jako jest československá Národní rada. Kdyby jednoho dne přestala existovati, nebylo by mnoho lidí, kteří by jí postrádali. Nejvýše by si jednou, dvakrát do roka řekli: co to, že nevydala projev k veřejnosti? Tyto její projevy jsou snad to jediné, z čeho se naše veřejnost dozvídá, že tato korporace existuje. V době, kdo máme svoje Národní shromáždění, svoji vládu, jest československá Národní rada zbytečná. Nijak nevynikla před válkou, nijak nevynikla za války. Nikdy jsme ne-

viděli v ní představitele národa, a nevzpomínáme si, že by kdokoliv z nás dal jí svým hlasem k tomu legitimaci. Její politická orientace se v celku kryje s orientací národní demokracie. Případ Národní jednoty severočeské a jejího ústředního orgánu „Hraničář“ ukazuje, že velmi často za bezbarvé vlastenectví se skrývá nechť k novým sociálním a politickým proudům v národní společnosti. Jest záhadou, proč socialistické strany považují stále za nutno poslati své zástupce do československé Národní rady. Zájmy českého dělníka by v ničem nebyly poškozeny, kdyby čl. sociální demokracie poslala československé Národní radě zdvořilý příspěv, jímž sděluje, že nepovažuje nadále za nutné a vhodné se účastniti porad a prací této korporace.

Chtějí-li Němci si vytvořiti svůj, německý protějšek československé Národní rady, nelze jim v tom brániti. Ať si tedy pořídí korporaci, která u nás, v národním životě českém, jest velmi zbytečná, žijící jen ze setrvačnosti a svého bolestníského vlastenectví a slovanství. V. G.

Čítankový komunismus

Zatím co sovětský tisk nezastírá nesnáze, se kterými setkává se SSSR při svém budování, a doznává, kde selhali lidé, kde selhali instituce, kde život šel jinými cestami, než jak to chtěly stanovit these, líčí naši komunisté sovětské Rusko jako zemi, kde vše žije v blahobytu a spokojenosti. Tím se také stane, že v „Rudém právu“ čteme tuto slohovou úlohu o tom, jak žije dělník v SSSR:

„Je šest hodin ráno. Dělníci z jedné velké továrny ve SSSR právě vstávají. Jsou čilí a svěží po zdravém spánku, který prožívají ve zdravých a světlých bytech, opatřených veškerou moderní hygienou. Někteří hned po ránu prozpěvují si různé revoluční písničky a těší se na svoji zamílovanou práci, jež jim je největší ctí a vnitřním uspokojením. Zatím, co dělníci dokončují svou ranní toaletu, je už pro ně v tovární kuchyni připravena dobrá a lahodná káva, jejíž vůně se daleko šíří a dělníci začínají se v hloučcích troustit do čistě a prostorně tovární jídelny, kde už na ně čeká dobrá a vydatná snídaně a právě donesené ranní noviny, po nichž všichni žádostivě sahají a jejich zprávy s velkým zájmem a napětím přímo hltají.

Po snídani následuje debata o všem možném, která je přerušena továrním signálem, vyzývajícím dělnictvo k práci. Zanedlouho jsou kolečka továrny a veškerá práce v plném chodu, a je radostno pohlédět na dobře živěné a formované dělnictvo, které s takovou láskou a nadšením pracuje na výstavbě socialismu, a které si nyní může s uspokojením říci: Jo, nyní se cítíme opravdu šťastní a spokojeni.“

A postaví-li proti tomuto líčení pero čítankového komunisty líčení, jak žije dělník z Waltrovky, jak jinak může toto srovnávání dopadnout než na prospěch SSSR? „Rudé právo“ si vystavuje těmito čítankovými články špatné svědectví: připouští totiž, aby se o SSSR psalo podle sentimentality, ne však podle pravdy. SSSR má své nesnáze a jsou velké. Uznávají je ruští komunisté. Ale naši komunisté? Jako by říkali: mlha přede mnou, mlha za mnou. Líčí SSSR jako zemi oplývající mlékem a střídm. Jako zemi dokonalých továren, dokonalých dělníků, jako zemi, kde v továrních jídelnách se kouří ze šálků s kávou, kde jsou hezky vypečené rohlíky, kde dělník chodí do práce za zpěvu revolučních písní. Budování SSSR bude sledováno se zájmem i bez těch rohlíků, bez té teplé kávy. Naši čítankoví komunisté svými odporně sladkými barvotiskovými obrázky z SSSR sovětskému Rusku jen škodí. V. G.

„Těžko býti svědkem v tomto procesu!“

Tak si povzdychl předseda jihlavského senátu, který soudí Stříbrného a Sichrovského. Tento povzdech je známkou doby. Je těžko býti svědkem také v hospodářském procesu, který se odehrává před našimi zraky. Je těžko býti objektivním kritikem toho, co prožíváme, je těžko říkati pravdu tak, jak ji vidíme a jaká vskutku je. Je to těžko proto, že ti, jímž se pravda nehodí do krámu, jsou ochotni vás nejen skandalisovat, ale jíti vám na existenci. Kdokoli z nás se odváží projevit veřejně svůj názor na některou aktuální otázku dne, musí být připraven na to, že se mu ozve postizený — ale neozve se námitkami, vyvrácením, protidůvody ... Nikoli. V Českém lese žijí stále ještě loupežníci, kteří přepadají zezadu, kteří s líbezným úsměvem se k vám připojí cestou, tvrdíce, že jdou stejným směrem s vámi, ale zatím vyčkávali vhodného okamžiku, aby vás kdesi za křovím zezadu probodli. To neplatí jen o našem politickém životě, to platí také o hospodářství, kde nestojí argument proti argumentu, nýbrž koterie proti

klice, kde lidé impotentní a zkompromitovaní jsou ochotni roz-
nášet a šeptat klepy, otravovat ovzduší, budít nedůvěru, ostou-
zet a skandalisovat, vše ovšem potají, stranou, zatím co po-
tkavše vás na promenádě zdraví vás s úklonou. Kritiso-
vat dnešní naše poměry — k tomu je opravdu potřeba hodně
osobní odvahy.

H.

politika

Mají být hakenkreuzlerští poslanci vydání soudu?

(Rozhovor s poslancem G. Petersem.)

V parlamentě jedná se o vydání pěti německých ná-
rodně sociálních poslanců soudu. Obáváme se, že by to
byl krok, který by měl definitivně nepříznivý vliv na
soužití obou národů v této zemi. Zastupujeme, jak zná-
mo, názor, že každý příliš hluboký a bouřlivý rozpor
mezi Čechy a Němci oslabuje posici tohoto státu a dí-
váme se s tohoto hlediska i na tento případ. Chtěli
bychom pohnotit rozhodující činitele, aby si tento krok
předem dobře rozvážili. Možná, že cesta zpátky by byla
těžká.

Podle našeho názoru mají být i o tom slyšení také
němečtí aktivističtí politikové. Vyžádali jsme si proto
rozhovor s p. Dr. G. P e t e r s e m, poslancem německého
pracovního souručenství, a doporučujeme jeho úvahy po-
zornosti české veřejnosti. Nemůže být cílem české
politiky popudit celý německý národ. Doba hospodářské
krise sama poskytuje mnoho látky ku konfliktům. Je
moudré rozmnožovat ho ještě o konflikty jiné? Až do-
sud prospívalo vládě, že mohla se zabývat hospodářskou
krisí, nejsouc znepokojována národnostními nepokoji.
Má tomu být nyní jinak?

*Jaký vliv mají procesy s hakenkreuzlery na vnitřní
poměry v německé politice u nás?*

Český tisk a česká veřejnost usnadnily si příliš lehce
souhrnné pojmenování pro mnohé německé politické
procesy poslední doby a nazvaly je „procesy s haken-
kreuzlery“. Toto označení je nepřesné. Proces Schwarz-
Müller v Plzni, Wilfert v Chebu, Sedlatschek v České
Lípě, Jungsturm v Brně a j. nemají s německými ná-
rodnými socialisty a s jejich spolkem Volkssportem
naprosto nic společného. Díky tomuto nepřesnému ozna-
čení a politické kulise vyvolaly všechny tyto procesy
jakési mystické podezření z velezrady a ze spiknutí
proti republice, které znepokojilo českou veřejnost, jež
se cítila politicky ohrožena. Lze litovati, že se nenašel
český odborný úředník nebo novinář, který by se byl
o to zajímal a včas upozornil na politické pozadí a práv-
nickou stránku věci a konečně na psychologické dů-
sledky procesu a který by byl s politického stanoviska
uvážil všechny možnosti, jak se vyhnout velké politic-
ké aféře v tak nepokojné a znepokojující době, aniž by
zbavil přílušné úřady samozřejmé povinnosti. A
tak došlo k těžkým chybám, které zavedly českou po-
litiku do slepé uličky, což se sice popírá, ale z které se
česká politika nevyprostí, nezmění-li své stanovisko
k Němcům a k národnostnímu problému vůbec.

Jsem si vědom všech mimořádných obtíží: poslední
vývoj národnostních otázek vyvolal na české straně ja-
kousi psychosu z hrozícího nebezpečí a u Němců silný
pocit pronásledování. Kdežto Čech je přesvědčen, že
jeho stát je v nebezpečí, sudetský Němec našel by pro
své pocity, o nichž jsem se zmínil, přece jakési odůvod-
nění. 263 členů Volkssportu a německého národně
socialistického svazu mládeže je obžalováno, a 7 z nich
bylo již odsouzeno na 14 let do státního vězení. Slav-

nosti německé mládeže jsou znesnadňovány a ohrožo-
vány; každý okresní hejtman snaží se získat si obzvlášt-
ních zásluh malichernými a úzkostlivými zásahy a kaž-
dý státní návladní podezříváním. Tyto skutečnosti,
které by samy o sobě stačily na znervosnění a vydráž-
dění německého lidu, jsou ještě doplňovány těžkou a
dosud nebývalou sociální a hospodářskou nouzí němec-
kých krajů, daleko horší, než jaká kdy zachvátila území
česká. Chovají-li se úřady nerozumně a administrativně
nespravedlivě i k této hospodářské tísní německé, lze
pochopit, že se pocit pronásledování u Němců stupňuje
přes uklidňující snahy některých německých politiků.
Lze těžko odhadnout, jak dlouho ještě budou schopni
tito svědomití lidé uklidňujících projevů, obsahujících
naději na lepší porozumění německé situaci se strany
české, přesvědčuje-li každý den o opaku.

Procesy s hakenkreuzlery zvukaly už mnoho němec-
kých lidí, kteří provádějí pozitivní politiku a jsou pře-
svědčeni o její nutnosti, neboť ztrácejí nejen důvěru
k odpovědným českým politikům, ale i k jejich slibům.
Dalších třicet procesů s 257 obžalovanými mladíky,
které mají být vedeny také u krajských soudů v ně-
meckých městech, umožní německému obyvatelstvu být
svědkem přelíčení, jež nepřinesou nic vážnějšího než
proces brněnský a zostří ještě více nedůvěru. Návrh na
vydání pěti německých národně-sociálních poslanců
prozrazuje, že není vůle postavit se proti psychose čes-
ké veřejnosti. Němcům tyto události znemožňují pře-
chod německé politiky k pozitivní a aktivistické práci
v parlamentu, která by byla za jiných okolností snadno
dosažitelná.

Česká veřejnost byla překvapena německým stano-
viskem k procesům, které nebylo stranické a naopak
sjednotilo strany více než všechny dřívější otázky po-
littické. Lze to velmi lehce vysvětlit: policie, četnictvo
a soud vyslyšely a zatýkaly mladé lidi, kteří ve svých do-
mavech byli považováni za zcela politicky nevýznamné
mladíky, domovní prohlídky byly vykonávány urážlivě
a pohoršlivě, zkrátka, bylo vyvoláno domnění, že jde
o persekuci. Německé kraje žijí v přesvědčení, že to,
co se přihodilo národním socialistům, může se přihodit
i jiným skupinám nebo národním spolkům. Český tisk
chybil, jestliže omezil svou politickou reportáž na
otiskování jednotlivých policejních a úředních zpráv
bez zkoumání souvislosti celé aféry a bez uvážení všech
politických důsledků. Setrvání české veřejnosti na této
nepochopitelné cestě vydráždilo německou veřejnost ještě
více. Tomuto tvrzení neodporuje ani německá spolu-
účast ve vládě. Podle mého názoru byly některé nutné a
splnitelné politické a hospodářské důvody rozhodující
pro další účast německých sociálních demokratů a ag-
rárníků ve vládě. Uznávám tyto důvody, i když je otáz-
kou, není-li tato účast příliš velkou obětí obou skupin,
bude-li jejich práce dále v národních otázkách bezvý-
slednou. Jsou německé skupiny, které odmítají tyto dů-
vody v přesvědčení, že pro Němce je rozhodné: buď
všechny strany do vlády anebo do oposice. Českou ve-
řejnost bude jistě zajímat, že němečtí národní socialisté
zaujali toto stanovisko již 15. října 1931 a tím také při-
pustili svou účast na odpovědnosti ve státě. Tato sku-
tečnost zapadla v českém tisku, který se víc zajímá o ne-
gativní činnost se strany německé nežli o pozitivní
snahy Němců.

Od prvního okamžiku byl mně jasný význam procesu
pro stát a německou politiku. Neopomenul jsem ničeho,
aby rozhodující místa byla o důsledcích a mínění ně-
meckých politiků včas zpravena. Nemám ovšem práva

informovat o zákrocích jiných německých politiků, chci jenom zdůraznit, že rozhodující vládní činitelé znali názory tak zvané aktivistické politiky německé v této věci. Nechci se zabývat bojem a etapami rozhodování o žádosti o delegaci jiného než pražského krajského soudu. Obžalovací spis překvapil všechny německé politiky svou drsností a chudobou materiálu. Nejvíce nás překvapilo, že mluví o nebezpečné vojenské organizaci, obviňuje pouze šikovatele a rekruty, aniž volal k okamžité odpovědnosti generály. Stala se velká psychologická chyba, kterou lze považovat za trvalý dokument nedostatečné politické prozíravosti a pohotovosti na české straně. Znam omluvy justiční správy, nemohu je však uznávat, naopak, jsem toho názoru — hlavně po návrhu na vydání německých národně socialistických poslanců — že justiční správa neměla vůbec jednat na základě policejních protokolů, nýbrž ihned povolal před soud nepřímo obžalované vůdce, chtěla-li tuto věc soudně projednat.

Je ovšem přirozeno, že by tento zákrok nebyl býval uskutečnitelný bez vydání podezřelých. Politické forum imunitního výboru poslanecké sněmovny bylo by musilo rozhodnout, jsou-li policejní protokoly dostatečné pro vydání poslanců. Jsem přesvědčen, že tradice imunitního výboru rakouského parlamentu, která je ještě v dobré paměti českých poslanců, kteří měli také své osobní styky s politickým vedením v cizině, mohla být oživena, kdyby byl náš nynější imunitní výbor přezkoumal celý soubor daných politických otázek, které souvisí s vydáním poslanců. Jeho rozhodnutí by byla ulehčila skutečnost, že nebezpečná vojenská organizace, o níž jde, byla již v únoru letošního roku rozpuštěna, a jeho práci bylo by konečně usnadnilo a umožnilo vysvětlení poslanců, kteří měli být vydáni. Zdá se, jako by si justiční správa nebyla tentokrát přála takového přezkoumání policejního vyšetření a jako by chtěla vehnat imunitní výbor pod suggestivní nátlak prejednatelného rozsudku brněnského.

Očekávám od německých i českých stran odmítnutí žádosti o vydání těchto poslanců a dovolávám se ústavy, parlamentních mravů, demokratické svobody a předcházejícího již úředního zastavení činnosti Volkssportu a Jugendverbandu. Vydáním těchto poslanců by se politická situace podstatně zhoršila. V procesu německých národně socialistických poslanců může se jednat toliko o jednu otázku: zda je politické přesvědčení žalovatelné anebo ne. Jsem přesvědčen, že český národ jako celek nepřejde politické nesvobodě. A právě v tomto případě nejde přece jen o několik roků vězení pro Němce, nýbrž o celý duchovní vývoj českého národa, který se musí rozhodnout buď pro svobodu anebo proti ní. Tomuto přesvědčení dal za pravdu i orgán bývalého a za tyto události odpovědného ministra vnitra „Venkov“, který napsal, že se aféra s „hakenkreuzlery“ mohla vyřídit dvacetikorunovými pokutami. Lze předpokládat, že toto stanovisko vládního listu je známo i členům imunitního výboru, který vydání poslanců nemůže řešit bez souvislosti s brněnským procesem, založeným na dvou rozhodujících úředních dokumentech: na dobrozdání ministerstva vnitra o německém národním socialismu a na posudku vojenském. Bude na parlamentu, obětuje-li volnost svého svobodného rozhodování úřední prestiži.

Z jakých příčin podléhají němečtí aktivisté hakenkreuzlerům?

Tyto příčiny, které jsem právě uvedl, radikalizují německé obyvatelstvo. Němci plným právem činí z udá-

lostí odpovědnou vládu a to tím více, že jejími členy jsou dvě velké německé strany. Této nálady využili němečtí národní socialisté, kteří, i když zásadně spolupráci nezamítají, přece jenom agitačně podchytili a strhli všechny nespokojence s dosavadními výsledky aktivistické politiky. A protože svou politickou taktiku zakládají nikoliv na stranické organizaci, nýbrž jak říkají na hnutí, určeném programovými hesly: obrození, nový styl života, přerod společnosti a hospodářství, mají největší možnosti strhnout na sebe zvláště mladou generaci, která tomuto hnutí dodává elán. Je přirozené, že vzrůstu tohoto hnutí pomáhá také vývoj hitlerismu v Německu. Kdyby se byly parlamentní volby konaly v letošním podzimu, byli by němečtí národní socialisté rozhodně dosáhli velkých úspěchů.

Jedno z úspěšných politických hesel jejich je samospráva německých krajů, které se dožadovali již v roce 1925 oba nynější němečtí ministři Dr. Czech i Dr. Spina, kteří oba podali v parlamentě v této otázce své návrhy. Tento požadavek německých národních socialistů, kteří žádají ovšem samosprávu v rámci dnešního státu, dokazuje jejich uznání státu, i když s české strany je považován za prostředek k dosažení třetí říše. Česká politika zapoměla, že český sněm roku 1871 usnesl se hlasy českých stran na základech podobné samosprávy v německých krajích v Čechách. Ministři školství Dr. Hodža a Dr. Dérer naznačili svého času ve sněmovně přípravu školské samosprávy pro kulturní autonomii národnostní. To jsou důvody, pro které je nesprávné dívat se na tento německý požadavek jako na akci protistátní. Neúspěchy aktivistů hlavně v této otázce posilují německé národní socialisty v jejich vášnivě agitaci proti aktivistům, kteří budou neustále zeslabováni ve svých posicích, dokud otázka samosprávy nebude rozřešena. Tuto agitaci německých národních socialistů podporuje, jak už jsem řekl, svízelný stav sociální i hospodářský v německých krajích.

Myslíte, že by pádem hitlerismu v Německu padl také hitlerismus u nás? Závisí zjev našeho hitlerismu na německých událostech?

Poměr hitlerismu v Německu k našim německým národním socialistům rovná se úzkému vztahu matky a dcery, při čemž matkou je naše německá strana národně sociální. Sám Hitler je rodem Rakušan. Tento historický poměr vyvolával i silný psychologický vztah zvláště v dobách prvních začátků německého hitlerismu. Jakmile však hitlerismus v Německu dosáhl svého vrcholného vývoje, překonal programovou závislost na své mateřské straně v Československu. Než se tak stalo, cítili naši němečtí národní socialisté daleko více odpovědnosti za vývoj tohoto hnutí v Německu, nežli sami říšští hitlerovci. Vítězství hitlerismu v Německu však ukázalo, že dorostlá dcera zapoměla své matky a proto se také obžaloba marně namáhala vyhledat intimnější styky, které předpokládala.

Pád hitlerismu v Německu může být nyní bez vlivu na německé národní socialisty a to také proto, že předpoklady vzrůstu obou stran byly přes příbuzenské vztahy rozličné. Je ovšem možno, že neúspěchy německého hitlerismu otřesou důvěrou věnovanou sociálnímu a hospodářskému programu tohoto hnutí u nás. Avšak jeho národní program mohl by mítí dosud dosti síly k dalšímu vzrůstu této strany, zvláště kdyby bylo pokračováno v persekuci jeho vůdců a stoupenců.

Jak si má stát počínat vůči hnutí, které neguje stát?

Myslím, že vás má odpověď překvapí. Němečtí národní socialisté nejsou hnutím, které by stát negovalo. Odmítají sice dnešní systém a režim, proslovují vášnivě řeči, ale ohlašují i své podmínky pro spolupráci a stát uznali zásadně i prakticky: v roce 1925 učinili i jejich jménem poslanec Dr. Spina projev, který vyjadřoval možnosti vládní spolupráce. Kdežto Hitler bojuje o moc ve státě, bojují naši němečtí národní socialisté o moc v národě. To je právě přivádí do ostrých konfliktů s ostatními německými stranami, které jim zazlívají, že tím ruší německou politickou spolupráci a zeslabují možnosti německého politického sjednocení. Podtrhávám tuto ryze německou záležitost nejen proto, abych charakterisoval zvláštní postavení národních socialistů v německém táboru, ale hlavně proto, abych ukázal nesprávnost českého veřejného mínění, které se domnívá, že německý problém v tomto státu jest vyčerpán pouhým protikladem politického aktivismu a negativismu. Neznám německého hnutí u nás, které by negovalo stát, jak říkáte.

Dnešní protiněmecký systém hlavně v administrativě odmítají všechny německé strany a myslím, že se chybí, jestliže se nerozlišuje poměr Němců k státu od jejich poměru k státním orgánům včetně vlády. Stará pravda: „tlak budí protitlak“ a „žádná láska bez lásky“ osvědčila se i v tomto případě. Němci platí u českého národa za špatné demokraty. To je vysvětlitelné jenom proto, že český národ přeceňuje svůj vlastní demokraticismus a vidí v dnešní formální demokracii dosažený ideál. Jsme přesvědčeni, že parlamentarismus dává nám, Němcům, velké možnosti, a víme, že musí být nejen udržen, ale také zdokonalen, avšak boj o nové lepší formy parlamentní je velmi namáhavý a ukazuje v tomto ohledu spíše na sestup než vzestup demokratické idey. Za tohoto stavu neváhám říci, že jsme lepšími demokraty než Češi, kteří by vývojem právě demokracie ztratili na moci. Jsme v podobné situaci, v jaké byla česká politika v Rakousku, jejíž úspěch ležel ve vývoji konstituce, jako nyní náš ve vývoji demokracie. Tu je těžko hrát si na schovávanou. Bylo by nepochopitelné, kdyby se česká politika neuvarovala všech německých chyb staré rakouské monarchie, která pomocí svých Němců obhajovala falešný režim konstituční právě takovým způsobem, jako nyní obhajují některé české strany nesvobodný demokraticismus.

Nás, pozitivní politiky, zarazilo upozornění Masarykovo, ve kterém konstatoval nedostatek konstruktivní oposice. Je dost německých politiků, kteří se snaží působit zdravou kritikou ve smyslu presidentova upozornění. Odpovědný je parlamentní režim a všechny dosavadní vládní většiny, které přezírají oposiční projevy a učinily z parlamentu a jeho výborů hlasovací mechanismus. Má-li být demokracie skutečným úsekem ve vývoji lidstva, musí přijímat podněty nejen ze strany většiny, ale také podněty parlamentní menšiny. Dnešní demokracie přidělila příliš jednostranně vliv většině, která považuje svou činnost za svatou a nedotknutelnou. To ovšem znamená ztrnutí, zastavení vývoje a materialismus.

Jaké stanovisko má mládež mezi Němci k těmto politickým zjevům a ke kterým stranám se hlásí mladá německá generace?

Národní radikalizování obyvatelstva znamená především radikalizování mládeže a to v extrémních stranách pravých i levých. To jest naše zkušenost. Také české

studentstvo pražské stavělo se kdysi proti české politice vídeňské. Mládež má nedůvěru k parlamentarismu a demokratickému režimu, protože výsledky jejich práce neuspokojily. Nelze přehlédnout, že většina z 263 obžalovaných procesu Volkssportu náleží právě mládeži a studentstvu. V brněnském procesu se jasně ukázal nedostatek porozumění a vědomostí o pravé povaze německého studentstva, jehož spolkový život se zásadně liší od české akademické mládeže a je založen na tradici studentského života, která navazuje na dobu protinapoleonských válek a revoluční rok 1848.

Jak pozorujete, všechny mé odpovědi na vaše otázky směřují k německému problému v tomto státě. Tento problém není jenom starostí německého národa. Jeho řešení závisí také v poměru českých stran k německým skutečnostem. Stát musí být pochopen jako sociologický celek, který se musí opírat o zdravé údy. Neuznání této sociologické pravdy zabránilo by českému národu dosáhnout oné politické velikosti, nutné k vedení státu. Havlíček napsal, že „často mělo by se opakovat: nelze provésti nic velikého bez politické svobodnosti národa“. Často, velmi často!

Štvanice na státní zaměstnance

Zdá se, že mezi finanční správou státní, resp. mezi vládou na straně jedné a státními zaměstnanci na straně druhé, se vede posíční válka, ve které hledí každý z protivníků zaujmout co nejvíce nepřátelského území, aby měl při jednání o konečný mír nejvíce možností k ústupkům. Postupuje se zkrátka podle starého receptu maximalistického, chtít co nejvíce a pak být ochoten k slevování. Jenomže se při této formě jednání zapomíná na jednu okolnost, která není tak docela bezvýznamná — na morální účinek, jaký musí mít podobné návrhy s jedné i druhé strany na nejširší veřejnost. Je třeba smířiti se již s tím, že věci státně-zaměstnanecké se projednávají a budou projednávati veřejně. Proto třeba mít také na veřejnost poněkud větší ohled. Je nutno vytknouti státním zaměstnancům, resp. Exekutivě státních zaměstnanců, že podala ministerstvu financí návrh, s jakým by se sotva kdo odvážil řešiti situaci za poměrů tak vážných, jako jsou dnešní. Navrhovají fúru nových daní, které musí postihnouti výrobu a které se musí tudíž přelíti jednak do mezd, jednak do zaměstnanosti dělnictva, na druhé straně však musí znamenati zvyšování cen předmětů denní potřeby, tedy drahotu, je ovšem počínání velmi málo schopné získati zájmům státních zaměstnanců pochopení veřejnosti. Nadto bylo memorandum Exekutivy tak ledabyly nadhozené, počítalo s tolika předpoklady, které každý finanční odborník a peněžní technik musel okamžitě vyvrátit hromadou argumentů, vzatých z dnešní skutečnosti, že dobrému úmyslu, který státní zaměstnanci měli, spíše uškodil než prospěl. Na jejich omluvu budiž řečeno, že vláda, která věděla již na jaře, v jaké situaci je a v jaké bude na podzim, a která se úmyslem snížit platy státních zaměstnanců zabývá již tři čtvrti roku, neměla čekat na poslední okamžik a neměla stavět státní zaměstnance před hotovou věc. Tato nešikovnost stála vládu existenci, a byť i důvody pádu Udržalova kabinetu byly hlubší a rozmanitější, než aby bylo lze vysvětliti je jedině krisí pro státně-zaměstnanecké platy, tento vnější úspěch mohou přece jen státní zaměstnanci vykázat, že oni uvedli kámen do pohybu.

Nyní se dopouští však vláda nového omylu, začíná kráčet po cestě, která je naprosto neschůdná a

kteřá musí nezbytně skončit její úplnou porážkou. Tak zv. „Úsporná opatření personální“, jak byla uveřejněna v denním tisku, jsou něčím tak absurdním, že se nejen úřednická, nýbrž celá veřejnost, pokud neztratila smysl pro právo a spravedlnost, musí pozastavit nad tím, co se připravuje a co se mělo státi skutkem. Třebaže ještě ani zdaleka nebylo o těchto návrzích rozhodnuto — je zajímavé, že tento úsporný plán byl vyrazen indiskrecí člena rozpočtové komise a měl být opět podobným opatřením jako snížení platů, to jest státní zaměstnanci měli být postaveni před hotovou věc — třebaže tedy nebylo dosud rozhodnuto, neváháme tvrdit již nyní, že tento plán nikdy proveden nebude. Tak je nesmyslný!

Ale jde tu o něco jiného. Tato úsporná opatření jsou, jak na několika případech ukážeme, taková, že musí vyvolat v úřednické veřejnosti pobouření. Rozhořčení, kterého jsme nyní svědky, je pochopitelné, neboť se má sáhnouti téměř na soukromý život veřejných zaměstnanců, má se provést něco, co se v některých případech rovná úplnému zničení rodin a existencí. Lze téměř mluvit o sadismu některých lidí, kteří mohli s tímto návrhem přijít. Zdá se, že někdo chtěl ministrovi financí vyvést darebáctví, aby jej v očích státních zaměstnanců znemožnil a morálně poškodil. Jinak si nedovedeme vysvětlit úžasnost, jež v návrhu úsporných opatření sledujeme. Naprosto vylučujeme možnost, že by ministr financí mohl s těmito nápady souhlasiti. Proti vládě vyvolává se krajně rozjitřená nálada. Leč nejde jen o vládu, nýbrž o zájmy celého státu. Na administrativě stojí stát, nikoli vláda. Vlády se mohou střídát jako kapesníky; dokud bude fungovat administrativa, je republika zajištěna. Otřásti jí může však právě rozvrácená administrativa. A o tento rozvrat, jak se zdá, se někdo u nás pokouší.

•
 Především si uvědomme, že jde jen o státní rozpočet a o jeho rovnováhu. Jde o to, aby byly sníženy státní výdaje. Z toho důvodu přesahuje tedy rámec úvah, jestliže se do nového ustanovení zákona mají pojmout nejen státní zaměstnanci a učitelé národních škol, nýbrž také zaměstnanci samosprávy, pojišťovacích ústavů s nucenými příspěvky, obchodních komor a pod., duchovní církví státem uznaných, lékaři ve službách státu či samosprávy, profesori diecézních učilišť teologických atd. Do těch tedy podle našeho názoru státu nic není, dokud od něho něčeho nepožadují. Zdá se, že si příslušný referent, který osnovu pracoval, popletl přírážky k daním, event. přiděly, které z daní stát samosprávným nebo jiným korporacím poskytuje, a že nepochopil dobře jejich titula funkci. Zdá se dále, že někdo chce mermomocí dělat deflační politiku, která by se vztahovala na nejširší vrstvy obyvatelstva. Z dalších ustanovení je totiž patrné, že se má hledět dokonce i na důchody, které mají státní zaměstnanci ze soukromých služeb! Nejdrastičtější případ máme v ustanoveních, které se týkají důchodů manželů.

V návrhu se praví, že, jsou-li dva veřejní zaměstnanci manželé zaměstnáni v stejném působišti, krátí se tomu, kdo má činovné nižší, o polovici. Dále se praví, že převyšuje-li příjem veřejné zaměstnankyně, pensistky s příjmem jejího muže 24.000 Kč ročně, krátí se pense zaměstnankyně o polovinu nebo tři čtvrtiny. Teprve, poklesne-li příjem mužův, ožívne nárok na zvýšení pense.

Všimněme si nespravedlnosti těchto ustanovení. Především se zde stanoví privilegium odiosum pro toho, kdo se odváží řádným způsobem se oženit, a stanoví se prémie na konkubinát nebo na jiný sexuální po-

měr. Jestliže se dva lidé, kteří měli tu smůlu, že jsou státními zaměstnanci, zamilují a vezmou — neboť je možné, že mají jakési zděděné představy o manželství a že chtějí mít legitimní děti, což je pro stát a jeho účel nikoli bezvýznamné — odpykají tento krok, doporučený všemi mravokárci jakožto nejpřirozenější rozřešení komplexu otázek, jež souvisí se samotnou existencí člověčenstva, ztrátou 15 až 20% důchodu, se kterým by jinak mohli počítat, kdyby jejich morálka byla laxnější, kdyby se rozhodli žít sice spolu, ale nikoli jako muž a žena před zákonem.

To však není jediná námitka proti tomuto opatření. Je zde ještě další: pro ženaté a vdané vytváří se výjimečné postavení. Musí pracovat stejně, žádá se od nich totéž, co od jiných svobodných kolegů, ale zkracuje se jim plat. Jejich kolegové sice nemají dětí, neboť jsou svobodní, od manželů se děti žádají, ale za to, že se dva lidé rozhodli splnit svoji povinnost k sociálnímu celku, který by musel nezbytně vyhnout, kdyby se lidé měli řídit zákonodárci našeho druhu, budou potrestáni zkrácením služného. Při stejném výkonu nižší plat — proto, že jsou vdané a ženatí.

Stejně je tomu s pensí. Právo na pensí je namnoze to jediné, co příznivě odlišuje státní službu od služby soukromé. „Nemá sice mnoho, ale je pod pensí,“ říkalo se vždy o státních zaměstnancích. Nyní však ani to poslední nemá být jisté. S jaksí docela špatně chápaného hlediska sociálního ruší se nabyté právo a vnáší se naprostá nejistota budoucnosti tam, kde právě tato jistota byla něčím, co udržovalo státní zaměstnance přes veškeru nepřízeň osudu ve státní službě. Ve stejném postavení jako manželky jsou všichni pensisté, neboť „přesahuje-li příjem z jiné činnosti 6000 Kč ročně, sníží se pense o tři čtvrtiny výdělečného příjmu, při čemž úhrn požitků nesmí klesnout pod 24.000 Kč ročně“.

Tímto ustanovením reaguje osnova na některé případy z poslední doby, kdy vysokí byrokrati odcházeli ze státní služby přímo do služby soukromé, při čemž tento přechod nebyl po stránce mravní docela bezvadný, neboť se dál za okolností, které uváděly v pochybnost nestrannost úředníka vůči firmě, která jej přejímala do svých služeb. Ale tento případ, který je třeba pokládati za zcela výjimečný, a který je právě důsledkem našeho prašpatného zacházení s vysokou byrokracií, může být vždy řešen individuálně. Ve starém Rakousku se v podobných případech usnášela ministerská rada o odnětí požitků pensijních.

Řekli jsme, že se u nás zachází s vysokou byrokracií špatně. Je to bohužel pravda, a třeba také státním zaměstnancům samotným vytknouti, že se příliš snadno dávají svádět k osobnímu zaujetí proti představeným. Uvážíme-li, že se nejvyšším dvěma platovým třídám srazilo již před rokem 6% z jejich platu, že se dále na ně zvýšenou měrou vztahovala progresivně zvýšená přírážka k výdělkové dani a že se jim nyní ještě dále sebere 10—12% služného, vidíme, že v některých případech se zkrátí důchod vysokých byrokratů až o 25%. Je třeba si uvědomiti, že administrativu, její duch, její systém nedělají ministři, kteří zpravidla přicházejí do administrativy jako lidé zvenci, nýbrž právě jako vysokí byrokrati. Jsou to sekční chefové a ministerští radové, kteří udržují kontinuitu úřadů v době, kdy se střídají ministři, z nichž většina nejenže svému resortu nerozumí, ale mnozí přimášejí ještě zcela různé zájmy politické. Naše vysoká byrokracie je zhnusena — dík postupu, který vůči ní byl vždy uplatňován.

•
 Konečně se v úsporných opatřeních personálních „zmocňuje vláda, aby zakázala veřejným zaměstnancům vedlejší

zaměstnání, a to i bez úplaty vykonávané“. — O dvojím zaměstnání státních zaměstnanců byly již napsány celé romány. Je bohužel fakt, že většina státních zaměstnanců dnes dvojí zaměstnání má a mítí musí, chtějí jen poněkud slušně existovat. S tím, co dostane státní zaměstnanec od státu, se totiž slušně existovat nedá. Bylo by možné a bylo by to plným právem státní správy, aby zakázala svým zaměstnancům dvojí zaměstnání, placené ze státních peněz. Kdyby měla být logická, musela by ovšem vzít ministrům, kteří jsou státními zaměstnanci, stejně jako i členům zákonodárných sborů, kteří jsou ve státních službách, jejich státně-zaměstnanecký plat. Není ovšem možné, aby státní správa zakazovala státním zaměstnancům (nebo dokonce veřejným zaměstnancům, jak jsme je uvedli hned v úvodu a jak to činí osnova) zaměstnání, které provozují po splnění svých povinností vůči státu a které je placeno z prostředků jiných než státních. Je to velmi trapné, že máme státní úředníky, kteří si přivydělávali do nedávna tím, že hráli v biografech. Je to trapné proto, že stát své úředníky tak mizerně platí, že tito chudáci musí v době, kdy jiní odpočívají, hrát na housle nebo na klavír, aby několika stovkami měsíčně udrželi svoji rodinu alespoň na poněkud slušné existenční úrovni. Je to jistě velmi trapné, že státní zaměstnanec, když odchází ve dvě hodiny odpoledne z kanceláře, kde seděl od půl osmé, nejde domů, aby si odpočinul, aby se pořádně najedl, aby si přečetl knihu, aby se věnoval rodině, nýbrž běží přímo do svého druhého zaměstnání, kde sedí do osmi hodin do večera, možná že i déle. Jestliže však se někdo domnívá, že se znamenitě zvelebí poměry v administrativě, když se státním zaměstnancům tento doplněk jejich hladových platů zarazí, pak je těžko o tom diskutovat. Kdyby se stal zákonem, bude to jeden z mnoha československých zákonů, které jsou obcházeny. Bude to jen další důkaz neschopnosti naší legislativy, která nás od převratu zavalila lavinou zákonů a nařízení, o které se nikdo nestará a jimiž se nikdo neřídí. Možnost zákazu vedlejšího zaměstnání předpokládá především úpravu platů, ale nikoli zkrácením, nýbrž zvýšením, a to velmi pronikavým. Až budou naši státní zaměstnanci placeni tak, jako jsou placeni zaměstnanci v soukromých službách, bude možno uvažovati o tom, aby státní zaměstnanec byl opravdu jen státním zaměstnancem a ničím jiným. Dnes to však možné není. Dnes by podobný zákon znamenal hospodářské zničení tisíce rodin. Neboť v některých případech by přece jen nemohl být obcházen. Kdo chce psa bít, hůl si najde, a kdo se chce pomstít státnímu zaměstnanci, mohl by to učinit udáním, že má vedlejší zaměstnání. Mohlo by se rozlišovat mezi státními zaměstnanci oblíbenými a neoblíbenými, představení by dostali do ruky karabáč, kterým by hrozili svým podřízeným. Administrativa by žila ve strachu a nenávisti.

Řekli jsme na začátku, že nejde o nic jiného než o rozpočtovou rovnováhu. Z jakých důvodů má však být zakázáno vedlejší zaměstnání státním zaměstnancům, když jejich vedlejší příjem nejde přece ze státních peněz? Aby nevzniklo nedorozumění — nejsme proti takovému vedlejšímu zaměstnání, které je neslučitelné s postavením státního úředníka. Ale to není předmětem sporu, protože o tom se v citované osnově mluví na jiném místě. Zdá se nám, jak jsme již výše naznačili, že při sestavování tohoto návrhu nešlo o státní zájem někoho, kdo buď měl úmysl poškodit vládu a ministra financí (při čemž však přehlédli, že poškozují stát), nebo někoho, kdo chtěl sestavit něco tak absurdního, aby se to svojí absurdností samo poráželo. Ani tato druhá možnost není vyloučena; nasvědčuje jí zejména okol-

nost, že pojem veřejných zaměstnanců byl tak neobyčejně rozšířen, zřejmě proto, aby byly zainteresovány také jiné než státně-zaměstnanecké vrstvy. Ať je tomu jakkoli, zůstává zde jedna skutečnost: silná vláda, která je si přesně vědoma toho, co chce, a která se nedá strkat ode zdi ke zdi, nemůže připustit diskusi o podobných věcech. Je třeba konstatovati, že v sobotu dne 12. listopadu byly v denním tisku uveřejněny tyto úsporné návrhy, ale že vláda do doby, kdy tyto řádky píšeme, to jest do pondělí do večera, na ně nereagovala tím, že by je byla vyvrátila. Naopak, z komentářů tisku, který je blízký předsednictvu ministerské rady, je zřejmé, že jde o vážný návrh, kterým se vláda chce — nebo snad chtěla — zabývatí.

Z.

literatura a umění

Stanislav K. Neumann:

Mezi brusiči a linguisty

Brusiči jsou strážci jazyka, moderní linguisté jsou jeho gourmandi. Brusiči usilují o čistotu spisovného jazyka s hlediska mluvy historické a lidové, linguisté chtějí podporovati jeho autonomii a různost, a tvarovou i slohovou bohatost. Brusiči jsou konzervativní filologové, linguisté jsou moderní teoretikové jazykovědy, brusiči přestřelují ve svém historismu a v úsilí o pravidelnost, linguisté sympatisují s funkční rozmanitostí dnešního jazyka a s jeho aktualizací v moderní i módní literatuře. Brusiči jsou přísní, linguisté shovívaví; brusiči jsou moralisté jazykovědy, linguisté jsou její estéti.

Boj, který propukl minulého roku mezi těmito dvěma směry a na povrchu se jeví především jako boj několika mladších filologů proti prof. Hallerovi, redaktorovi „Naší řeči“, vynesl nám užitečnou publikaci Pražského kroužku linguistického: „Spisovná čeština a jazyková kultura“, kterou vydal právě Melantrich, a která precizuje vědecky nové pojetí jazyka a nové úkoly filologie.

Nechci tu referovati o tomto sborníku, nýbrž spíše zaujmouti střízlivé stanovisko k požadavkům obou směrů.

„Naše řeč“ vykonala a koná mnoho dobrého, ale přemrštjuje ve svém boji proti novotvarům, proti skutečným nebo domnělým germanismům a jiným tvarům přepjatým, i proti autonomii spisovného jazyka v jeho poměru k mluvě lidové a jazyku hovorovému. Nepřihlíží dosti k tomu faktu, že rozdíl mezi češtinou hovorovou a češtinou spisovnou je veliký a větší než kdekoliv jinde. Brusiči poškozují svou věc tím, že často bojují umíněně, kde běží jen o jejich historismus, zakazují marně, kde vědí, že jich nebude uposlechnuto, vyvolávají zmatek odvoláváním zákazů, na nichž po léta lpěli, a zvláště v nejnovější době a prof. Haller především, vnucují příliš jazyku spisovnému tvary jazyka hovorového.

Běží však o jazyk spisovný, a jsme povinni předpokládati, že spisovatelé a žurnalisté, kteří ho používají, jsou lidé myslící a plní zájmu o svůj vyjadřovací prostředek: mohou a mají podle svých zvláštních potřeb kriticky posuzovati jazykovou teorii a kritiku brusičů, mohou se dáti nebo nedati přesvědčit, mohou si inteligentně vybíratí a rozeznávatí dobré rady

od rad méně dobrých nebo špatných, účelné zákazy od zákazů malicherných nebo pochybených. Přijímají rady a podrobují se zákazům z dobré vůle, po zralé úvaze, z přesvědčení, a nebudou tedy ani z míry přivedeni změnou teorie, odvoláním zákazu. Poškozuje-li však „Naše řeč“ přemrštěnostmi svého brusičství svou vlastní věc, nemůže po mém soudu poškoditi vážně spisovného jazyka a ublížiti dobrým spisovatelům. Nevidím aspoň pražádného neštěstí v tom, podrobí-li tu a tam své konservativní kritice i jazyk uznané veličiny literární a učí-li autora i čtenáře přes všechny své umíněnosti a zastaralé zásady nahlížeti pod uhlazený povrch do hlubin jazyka, kde se utváří přesné myšlení a čistý zvuk. Četl jsem na př. v letošním ročníku „Naší řeči“ p. Hallerovu kritiku prosaického jazyka Otakara Fischera, a musil jsem uznati, že nejméně padesát procent výtek je správných, a to mě utvrdilo v mém starém mínění, že spisovná čeština tohoto vynikajícího spisovatele a překladatele jest jen zmodernisovaný jazyk Jaroslava Vrchlického, velmi vzdálený dnešního ideálu. A konečně nestane se nic ani tenkrát, povede-li se historismu a purismu „Naší řeči“ tu a tam zavést do spisovného užívání tvar dneska zarážející nebo třeba i nepěkný (na př. jediné místo obvyklého jedině); počet těchto tvarů bude vždy mizivě nepatrný vedle pravého zdroje nevkusných schválností a patvarů, zaplavujících spisovný jazyk, za něž jsou odpovědny libovůle a nedbalost spisovatelská a žurnalistická.

Jakési skutečné nebezpečí ukvapeného brusičství představují spíše úřední Pravidla, která provádějí normativní zásahy a jsou určena především pro ty, kdož se jazyku teprve učí nebo pro nedostatečnou soudnost vlastní jsou odkázáni na úřední poučení. Zde ustavičně opravářství a novotářství má opravdu vliv na to, že „hladina naší spisovné řeči se bez ustání zbytečně čerí a jazykový cit se rozkolísává“.

Co chtějí naproti tomu naši moderní linguisté? Péče o spisovný jazyk má býti podle nich opřena o teoretické poznání normy soudobého jazyka spisovného, pro nějž nemůže býti směrodatna jeho forma dřívější ani jazyk lidový, nýbrž jen průměrná praxe spisovná za minulých padesát let. Tuto praxi má linguistika prostudovati, popsat a uzákonit ve slovníku, mluvnici a stylistice spisovného jazyka. Tím má býti podepřena jeho stálost. Teoretická práce linguistická má však také podporovati rozrůzněnost jazyka co do jeho funkcí a jeho bohatost slovní i slohovou. Každý jazykový projev má býti hodnocen jen podle toho, jak plní svůj zvláštní úkol, nikoliv podle historické čistoty nebo podle zásad brusičské pravidelnosti.

Tu především je pochybno, zda průměrná praxe spisovná za minulých padesát let může sama postačiti jako základ pro stabilisaci, která by vyvedla spisovnou češtinu z bída, zjevné dnes v četných spisech původních a přečetných překladech — v obou případech nikoliv podřadných — všem, kdož mají trochu českého sluchu a smyslu pro to, co nazýváme duchem jazyka. Jsem jistě vzdálen nacionálního šovinismu, ba nacionalismu vůbec, odsuzuji vlasteneckou demagogii, které používá někdy prof. Haller k podpoře svého brusičství, ale běží mi o něco jiného: právě dnešní doba potřebuje pro spisovný jazyk onoho purismu ve vyšším smyslu slova, k němuž v moderním umění sáhla architektura (jediná ze všech uměleckých oborů)

a jenž znamená světlo, vzduch, čistotu, účelnost a pravdivost. Běží-li moderním architektům o zdravé a účelné bydlení, mělo by nám dnes jíti o jasnou, přesnou, srozumitelnou řeč.

Minulých padesát let byla pro spisovnou češtinu doba jedinečné inflace, která učinila z ní znamenitý nástroj, vyhovující v pečlivých rukou největším i nejmodernějším požadavkům, ale zároveň vnesla do průměrné spisovné praxe bezuzdnost a ohyzdnost. Dialektika vývoje spisovné češtiny chtěla na př. tomu, že Jaroslav Vrchlický, Svatopluk Čech a jiní lumírovci popohnali ohromně vývoj spisovné a básnické češtiny, ale jednostrannou „aktualisací intonace“ zamořili ji na dlouhá leta „poetismy“, verbalismem, patvary a kakofoniemi. Takové věci třeba nejen poznávat i chápati, nýbrž i souditi. Extensivnost a kvantita básnické produkce Vrchlického nejenže poškozovaly nutně její intenzitu a kvalitu, ale sváděly také k prosté nedbalosti. Na sterých jeho básních, nikoli nejhorších, lze dokázati, mnoho-li by získaly co do výraznosti a libozvuku drobnými změnami a korekturami, k nimž básník neměl nikdy kdy. A právě tento příklad si zaslouží dnes kritické pozornosti, poněvadž Vrchlický má svůj moderní a aktuální protějšek ve Vítězslavu Nezvalovi. Zde běží o stejné geniálnictví, které v původní tvorbě i překladech dává kvantitě přednost před kvalitou, extensivnosti před intenzitou a z nedbalosti, jež u Vrchlického byla důsledkem jakési tvůrčí horečky, neohlížejíc se již na papír jednou popsaný, učinilo křiklavě lajdáctví, které mrhá bezuzdně velikým talentem, tropí si šašky ze sebe a z důvěřivých čtenářů, a u snobů, dekadentů, „komunistů“ dopomohlo k nové cti starobylému épater le bourgeois.

K inflaci ve spisovné češtině přispěly jistě také rozvoj žurnalistiky a její vzrůstající expanse v soudobém životě. Žurnalistický jazyk má ovšem rovněž svou zvláštní funkci, to zdůrazňují linguisté zcela správně, ale záleží-li na tom, jak některý jazykový projev plní svůj zvláštní úkol, nemůže běžeti jen o jeho účelnost nebo neúčelnost, nýbrž také o kvalitu jeho prostředků. Stejného účelu lze často dosíci stejně účelně způsobem jemným i surovým, jazykem podomka i jazykem gentlemana. A je nasnadě, že kvalita žurnalistického jazyka souvisí nemálo s kvalitou žurnalistické práce. Je-li na příklad jazyk raníků povšechně lepší než jazyk poledníků a večerníků, nalezneme příčinu toho nejen v tom, že raníky přihlížejí k inteligentnějším čtenářům, kdežto večerníky většinou patrně jen k hlupákům, nýbrž i v tom, že k demagogii, jakou provozuje tisk bulvární nebo stranický tisk nejnižšího druhu, lze použiti jen lidí, kteří nemají úcty před ničím a tudíž ani před svým jazykem. Jsou to ovšem vlastenci, kteří brojí horlivě proti „němčeni“, proti zkomolené češtině v reklamách německých firem, ale sami své mateřštiny ani neznají ani nepřestují.

Kodifikace spisovné normy z inflačního období jazykového stabilisovala by tedy nutně jazyk plný nouzových a libovolných tvarů, a mělo by jí tudíž po mém soudu předcházeti pročištění této spisovné normy. Linguisté uznávají však jen kritiku konkrétních projevů jazykových s hlediska funkčního. Jejich these praví:

„Kritika taková nemůže hodnotit podle obecných kritérií jako jasnosti, přesnosti a pod., nýbrž hodnotí jazykové prostředky a jejich využití jedine podle adekvátnosti k účelu projevu, dbajíc při tom i práv autorových na osobní výběr, na př. vyžaduje přesnosti jen tehdy, je-li účelem projevu přesnost (i nepřesnost může být funkčně oprávněna); hodnotí formule jazyka obchodního se stanoviska jejich speciálního účelu a pod. Nesmí však kritika nikdy vnášeti mezi různé účely v jednotlivých případech ani mezi různé funkce jazyka spisovného hodnotící hierarchii, která by kladla některou funkci nad jinou. Zjištěné odchylky od dosavadní normy posuzuje se stanoviska funkčního. Od kritiky lingvistické se podstatně liší kritika básnického jazyka; ta je vždy spojena s hodnocením estetickým.“

Pokládám kritiku takto jednostrannou za nedostačnou pro péči o spisovný jazyk, za l'art-pour-l'artistní. Užívám tohoto nepřiměřeného zde slova — neboť běží o vědu — úmyslně, poněvadž vystihuje dobře souvislost lingvistické teorie s duchem dnešní úpadkové kultury, která všude hlásá samoučelnost: umění pro umění, vědu pro vědu, poznání pro poznání. Linguisté pokládají za dobré s hlediska filologického každé slovo, každou vazbu, každý sloh, jímž ten, kdo užívá jazyka žurnalistického, spisovného nebo básnického, se vyjadřuje přiměřeně k účelu svého projevu, a vedle toho ponechávají jazyku básnickému nejširší právo na deformaci normy. Tato lákavá teorie liberální musí však v praxi vydati spisovný jazyk na pospas spisovatelské libovůli, kterou příliš dobře známe, abychom jí mohli důvěřovati, že své svobody nebude hrubě zneužívat. Fráze, že dobrý jazyk spisovný je ten, kterým píšící spisovatelé (kteří jsou to vlastně?), je planá a povrchní; nebylo by dnešního boje o spisovnou češtinu, kdyby inflační doba našeho spisovného jazyka nebyla nám zanechala jazyk zvrhlý a jazykový cit v nejširších vrstvách inteligence otupený, jakž zjevně nejen z toho, co píšící často „dobří“ spisovatelé, nýbrž především z toho, jak se u nás překládá. Devadesát procent českých překladů dokazuje, že jazykový cit je u nás bílá vrána. Poněvadž překlady bývají pořizovány řemeslně a narychlo, neuráží tu tak neznalost jazyka originálu, jako neznalost češtiny a neschopnost jí užívat; právě při rychlé práci vychází dokumentárně najevo, jak málo jazykového citu mají průměrní čeští inteligenti: nic je netrkne.

Záliba našich linguistů ve Vítězslavu Nezvalovi, kterého na několika místech svého sborníku široce obhajují, je právě záliba gourmandů jazykovědy v básníku, jehož alotria poskytují jejich samoučelné vědě nejvíce látky k rozkošnickému poznávání. Proto nazývám jejich teorii l'art-pour-l'artistní. Studují novotvary pro novotvary, usilují o jazykové bohatství pro jazykové bohatství. To se musí nutně přičítati těm, kdož nejsou pro dekadentní poznání pro poznání, jako nejsou pro dekadentní umění pro umění, a chtějí poznávati celek i detaily světa, aby celek i detaily mohli změnit. Jednostranně lingvistická kritika bude se pod rouškou objektivní vědy nutně mazlit se spisovnými projevy podle míry jejich deformačního úsilí a refinovanosti, a, přijímajíc každou adekvátnost pro každý účel, musí se nakonec více obdivovati podomkům než gentlemanům, kejklířům více než tvůrcům. Poněvadž jsou pro ni zajímavější. A v tom je nebezpečí.

Rekl jsem již, proč — nehledíc k opravářství úředních Pravidel — nemohu pokládati jazykovou kritiku konservativních filologů za neštěstí; v „Naší řeči“ se podařilo vzbuditi cenný zájem o spisovný jazyk, a to se v minulých letech projevilo již v literatuře i žurnalistice zvýšenou péčí jazykovou. Sám učil jsem se z „Naší řeči“ rád a stále, i když jsem se někdy právem zlobil na její přemety a málo oprávněné útoky na autonomii básnického jazyka; přijímal jsem z ní prostě to, co jsem z dobrých důvodů za správné uznal. A nevím opravdu, jakou podivnou náhodou se stalo, že boj proti „Naší řeči“ zahájil právě Ivan Olbracht, jehož spisovný jazyk náleží k nejpozornějším a nejpečlivějším v české literatuře, takže i prof. Haller může jím býti povšechně spokojen. Bezděčně se mi vynořuje v mysli jiný český spisovatel, který měl zájem o malířství a propagoval kubismus, ale od vynikajícího českého kubisty si koupil z opatrnosti obraz nekubistický. Domnívám se, že svědomitý spisovatel opravdu moderní a upřímně dnešní, i když má veškeru úctu k vědecké stránce moderních linguistů, nedá se zmásti jejich teorií o správnosti každého spisovného projevu, který je adekvátní ke svému účelu, jako odepre svůj souhlas s falešnou thesí, že útek do minulosti nebo útek od skutečnosti představují dnes revoluční protest proti skutečnosti buržoasní a kapitalistické, a vyhne se kejklířství archaisujícímu stejně jako kejklířství poetistickému a surrealistickému, dokumentům třídní dekadence. Myslím, že svědomitý spisovatel s vytříbeným citem jazykovým, octne-li se na vahách nebo půjde-li mu o novotvar nebo deformaci, přezkouší vždy své úsilí konfrontací s jazykem historickým a s nezkaženou mluvou lidovou, která mu dá jistě lepší odpověď, než mu může dáti průměrná spisovná norma z doby jazykové inflace. Nejsem pro filologický konservatismus, jsem proti historismu jako jsem proti archaismu, jsem pro autonomii spisovné češtiny i jazyka básnického, ale taková konfrontace, ovšem osvíceně, moderně prováděná, je po mém soudu nutná s celou normou dnešní i se všemi odchylkami a deformacemi, běží-li o kodifikaci novodobé češtiny spisovné. V tom je nebezpečí, že naši linguisté popularisují svou teorii právě v době, kdy zájem o jazyk, probuzený „Naší řečí“, se projevuje zvýšenou péčí o spisovnou češtinu jak u spisovatelů, tak i v žurnalistice. Dopadá to teď tak, jako by naši linguisté říkali: „Jen si dělejte, co chcete, nás to zajímá a baví. Zvláštní funkce vašeho jazyka, vaše právo na básnické deformace, vaše intuice, vaše podvědomí dovolují vám všechno.“ Svědomitý spisovatel dá si však pozor, aby této rady neuposlechl. Osud „papírových pyramid“ stejně jako osud „nesrozumitelných světců“ není lákavý.

Bibliofilská nakladatelka mých dvou předešlých sbírek lyrických (podle linguistů mohl bych říci: posledních sbírek, ale doufám, že poslední ještě nejsou), předložila je p. prof. Krčmovi, aby zkontroloval jejich jazyk. Byl jsem této kontrole rád a nebál jsem se jí. V první sbírce nevytkl mi prof. Krčma nic závažnějšího kromě komparativního instrumentálu (na př. „sléti bělásek“ místo: „sléti jako bělásek“); tu jsem však neuposlechl, protože tento instrumentál nemohu pokládati za nesprávný, a nehledíc k tomu, že je praktický pro verše, mám v něm i jakousi soukromou zálibu. V druhé sbírce vytkl mi tvar „čnicí“ mí-

sto „čnející“, ale dodal, že podle linguistů (Mukařovského) je to dnes již dovolená deformace básnická. Odmítl jsem s díky tuto linguistickou ochotu a příslušný verš jsem změnil, ač to dalo trochu práce, poněvadž to byl verš o nemnoha slabikách. S „Písněmi o jediné věci“, které vyšly u Borového, bylo to již horší; tu mi vytkl prof. Haller několik poklesků (na př. „leč“ nesprávně a mechanicky užívané) a já téměř všechny opravím v druhém vydání této sbírky, poněvadž je za poklesky uznávám, a neuznávám básníkovu práva na deformaci v té míře, jako linguisté. Neuznávám deformace z nevědomosti, pohodlnosti nebo pro rým, uznávám jen deformaci vědomou a opravdu účelnou.

Nemohu prostě souhlasit s liberálním a amatérským hlediskem linguistů na básnické výsady, poněvadž sám jako básník jsem nutně trochu skeptický k různým alotriím ve verších i próze, jež bývají vydávány poté za záměrnosti nebo ovoce inspirace, intuice a práce podvědomé. Souhlasím s F. X. Šaldou, že to bývá často jen něco, co na jazyk přináší slina. A běží tedy o to, aby přínos slin, mateřština spisovatelů, kteří chtějí ohromovat snoby i proletáře, nestal se normou spisovného a básnického jazyka.

Ano, spisovatel má výsady a může obohacovat svou řeč z naučných slovníků i starých jazyků, ze slovníků cizích řečí moderních, z vědecké terminologie i lidové mluvy, z dialektů a žargonů, jako to činil Rimbaud, ale za způsob, jímž to činí, a za míru, v jaké to činí, je odpověden jazykovému citu, jež by měl mít ovšem především sám, a je odpověden také — tu jsem již mimo linguistický zájem — čtenářstvu, pro něž má býti nikoliv okukovanou kuriozitou, nýbrž — i jako básník — učitelem, vůdcem, povzbuzovačem k vyššímu a lepšímu životu. Čím vážněji a zraleji však bude chápat i konatí tuto svou pravou funkci, tím oprostěnější, čistší a prostší bude jeho jazyk. I tomu lze se naučit u F. X. Šaldy. A pak si snad řekne, jako Verlaine a Rimbaud, že řeč omezená, zhuštěná, ba dokonce chudá, je často řeč nejsilnější.

Chápu, že linguisté se svého stanoviska holdují jazyku bohatému, a nejen bohatému, nýbrž i rafinovanému ve všech podobách: jsou tu dětmi své dekadentní doby. Odpůrci této doby a této společnosti dají přednost řeči silné, řeči jasné, přesné, srozumitelné a — poctivé.

do ba a lidé

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

III.

Třídní žid.

Třídní žid — každá třída má jednoho vyvoleného Israelitu, na kterého se všechno sype — je ke svému neštěstí blbý. To mu ještě přitěžuje a je bit při každé příležitosti. Khona bijí, když se snaží neuměle plést do hry, bijí ho při společných rvačkách a když napíše nebo kecne při hodině nějakou volovinu.

Ale obzvláště slavnostně ho mordují, když přijde navštívit školu Stachovský. Tento hoch, patnáctiletý, vyčouhlý a dlouhý, s jakýmsi nervovým otřesem, jenž jím stále hází, zůstával několikrát sedět v jedné třídě a byl vyhozen asi

z pěti škol. To skvělé vysvědčení mu udělalo dobré oko u slavných výtržníků a rváčů všech tříd.

Vyhozen naposled byl pro následující milý žertík: Žákům je zakázáno chodit nahoru do školy ve svrchnících. To se trestá. Stachovský, který byl mnohokrát chycen při tomto přestupku, stál po skončení učení nahore u schodů a čekal na nějaké příjemné rozptýlení. Vtom se přihnala profesorka vrátivší se pro něco ze šatny a vyjela naň, proč nejde domů. Byla v kabátě. Stachovský nevydal ze sebe ani zvuku, ale vzal za ramena kantorku, o hlavu nižší než on, mlčky ji otočil a dal jí do místa odkud rostou nohy, takový mírný štulec, že chuděra letěla střemhlav se schodů. Hned za ní a se stejnou rychlostí letěl ze školy Stachovský a tentokrát naposled. Dostal „vlčí pas“ a do žádné jiné ho už nevezmou.

V létě je ho vidět, jak se fláká, vždy bos a otrhán, po ulicích a trzích Moskvy, a zastavuje se u obchodníků s knihami. Je vášnivý bibliofil, kupuje, vyměňuje a sbírá staré ruské knihy doby Kateřiny Veliké. Píše protináboženské verše, které tiskne v časopise „Bezbožník“. A občas se chodí podívat na své přátele do školy, kterážto návštěva je vždy spojena s židovským pogromem. Vtrhne o přestávce do sálu a pobíhá tam jako zmatený, se špinavým pytlek přehozeným přes hlavu. To je jeden z jeho vynálezů. Na pytlí jsou vymalovány inkoustem hackenkreuzlerské kříže a udělaný dírký pro oči. Běhá a křičí, zalykaje se posvátným nadšením: „Kluci! Pojdte mačkat Khona! Stenley! Drahousku! Pojd' také ty bít žida!“ — Nešťastný Khon zalézá do kouta a zoufale křičí. A hoši ho mlátí dlouho a soustředěně, způsobem, jemuž se říká „na temno“. Přehodí přes Khona plášť, a skutečně na temno, aniž věděli, kam uhodí, kopají ho nohami, tlučou kouskem cihly a pěstí, až příběhne na jeho záchranu nějaký kantor, přivolaný užaslou Stenley. Stachovského vyženou ze školy, a ostatní, ukojivše spravedlivý hněv, mluví se svou zmodralou a plačící obětí, jako by se nic nestalo. Mimo toho účastní se podniků i Povzner, jiný spolužák-žid, silný a zlý. Pak aby se v tom člověk vyznal. Snad ale trpí Khon ne pro antisemitism, ačkoliv by si hoši mohli utvořit falešnou představu o poměru židů a Rusů ze slov nenávisti, zaslechnutých na ulici a možná i doma (židé všechno zabrali do svých rukou, židé jsou u vlády, židé vykořisťují Rusko). Ale zrovna tak jako slabšího kamaráda, mohou zacpat do rohu i dívku a bouchat do ní bez důvodu, se zaťatými zuby, dávající průchod podvědomému sadismu pubertního věku.

Hosté z Anglie.

Letní měsíce skýtají rozptýlení a možnost poznatků nejrozmanitějších. Po tuto dobu se stává ulice domovem moskevských školáků a na podzim, až se vrátí do třídy, se ukáže, že v létě se roste nějak víc, protože hoši začali skoro všichni kokrhat a mají volno při zpěvu, dívky zas si už pudrují pod lavici nos. Při jarních exkursích na venkov s přírodovědcem, kterými se končí trimestr, neodehraje se nic pozoruhodnějšího, než že holky chytanou hromadně Maljavina, otevrou mu hubu a zacpou tam živou mrňavou žabku. Samým strachem jí spolknou a pak, když mu je nanic, odejede kvapem domů. Mléko, které se veze v lahvičce z vesnice (pro výzkum výživnosti) ovšem že zkysá, takže přemlouvání selky, aby krávu podojila — a ona se zdráhala ažaž — co když se mléko zalíbí a krávu jí odvedou — bylo v podstatě zbytečné. Přijíždějí cizinci, podívat se na vzorné sovětské školství, a na výstavě se jim ukazuje tučný diagramový materiál výzkumů kvinty A o selském hospodářství moskevské gubernie.

„Děti,“ řekne přírodovědec provádějící anglické surrogáty žen výstavou — „provedly všechny výzkumy úplně samostatně. Obzvláště vás upozorňuji na tento diagram, ukazující analýsu mléka vesnice Opěnky moskevského okresu. Po provedení chemické analýzy se ukázalo, že jakost stoupla proti

dobám dřívějším. Tyto diagramové sloupce zde ukazují zas percentuálně poměr mléka z kolchozu, který jsme prozkoumali a od vesnické krávy. Naše děti se takto nejen učí, ale vykonávají též práci všeobecně užitečnou, neboť chemické zkoumání provedené ve školní laboratoři, dává zajímavý a dosud nepoznaný statistický materiál z oboru selško-hospodářského.“

Naivita školního pracovníka uvádí setloutkající se kolem žáky do stejného nadšení, jaké jim skýtá kritické pozorování anglických hostů. Svíjejí se smíchy, protože vědí dozajista, jak „prehistorická kráva“, jejíž péči byl svěřen výzkum dobytku, vychrstla zkysalé mléko oknem vlaku už při zpáteční cestě do Moskvy a nahradila je příštího rána mlékem od krávy neuvědomělé drobné kulačky, dovážející rodině tento výrobek. Protože však je otec této vtípné naděje Svazu republik zubním technikem, nemůže být mléko jiné než dobré. Angličankám pak nezbyvá než se divit čilosti a zdravé nenucenosti sovětských dětí. Jsou to středoškolské profesorky nebo členky komunistické organizace. Obdivují se pokroku a vzornosti viděného právě tak vřele a bezvýrazně, jako se obdivovaly minulý rok Monně Lise, nebo tak, jako dejme tomu soudruh Cook, ctihodný manžel uvedené dámy s líškou, čistotnosti Rusů.

Tento úsudek si totiž dovolil utvořit jen po pracném prozkoumání místních poměrů, a vedla ho k tomu skutečnost sama. Ubíraje se jistou lidnatou ulicí velkoměsta, byl mistr Cook zastavován aspoň ob dům vzhlednými ruskými občankami, nabízejícími mu velmi vřele a pohostinně občerstvující koupel s diskretní osobní obsluhou. Služby tyto prý zdvořile, avšak nanejvýš dojatě odmítl, považuje za nemožné, zneužívat jako host těchto mladistvých soudružek, pracujících na budování socialismu. Vytáhl však notes a jal se uprostřed ulice zvětšovat případ zajisté následování hodný. Notes byl z černé a vonné anglické kůže s tlustými kovovými proužky, vyřezávanými v tvrdém bílém papíře pravidelné dírkou. Přivábil okamžitě pozornost několika bezpřístřešných, nacházejících se tohoto letního času bez práce. Zatím co jeden mu podrazil nohy, ukradl druhý notes i s plnicím perem prima Waterman, a skočiv na nachomejtnuvší se vhodně nárazník tramvaje, odejel tryskem směrem k boulevardům, projevuje ohromenému Angličanovi posunky ještě dlouho svou libou přízeň (ukázal mu rze ruskou kombinaci ze tří prstů — čili fik, což je mnohem silnější, než ukázat pěst). Při tom rajtoval čile na pohodlném sedadle. Jenom tato památná okolnost — tak aspoň praví moskevská fáma — pomohla mistru Cookovi nezapomenout v návalu jiných mohutných dojmů na čistotnost vzorných moskevských prostitutek.

Mladistvé ratolesti pokusně vzorné X školy MONO, jsou však rychleji hotovy s kritickým odsouzením krajanek ctihodného Cooka. Usoudí, že vypadají jako kobyly, a celá jejich pozornost se obrátí k větší atrakci, než jsou kostkované sukně (v jakosti látky se totiž nevyznají) a punčochy, shrnuté jako harmonika. Mezi americkými turisty se objeví jeden černochoch. Skepticky založené mužské pokolení kvinty A zkouší ho nenápadně odbarvit pomocí jakési kyseliny z laboratoře. Docela jinak naň pohlízejí dívky. Jeho originelní černota se jim báječně zamlouvá. Brzo s ním naváží přátelské styky. Rozčuchaná židovička Rosa v elegantní brčalové majce (majka je sportovní nitěná košile špatné jakosti, kterou v barvách zelené, rudé a jiných začali prodávat jednoho jara moskevské obchody; stala se tužbou hochů a dívek) pobíhá od jednoho dobrého němčináře k druhému a ptá se, jak se řekne „vy se mi líbíte“ a „má úcta“. Na otázku, proč zrovna německy, odpovídá přesvědčivě: „Vždyť on je cizinec, musí umět německy.“ Načež začne simulovat živý zájem o diagram „třídní rozvrstvení hrdin v ruské literatuře“, který si zrovna prohlíží vzácný host. Nelze říci, že zůstal lhostejným k jejím půvabům, a mezi dívkou a mladým studentem chicagské uni-

versity se začíná živá posuňková rozmluva. Ostatní žáci, ohromení brilantním úspěchem kamarádky, se kupí zvědavě kolem. Rosa, přičítající své vítězství na vrub elegance majky a rozkošných cvičných střevíců, odvádí slavnostně ukořistěného mládence na ulici, svolivši milostivě, aby ji doprovázela nejlepší kamarádka. Procházejí se, opojené nezvyklostí a zájemavostí situace, Moskvou, zavěšené s obou stran na černochovo ramě, a přijímají hrdě příslušný obdiv chodců. Projít se ulicí s černochem, to se nestává každý den. A dívky netouží už po ničem jiném, než aby potkaly co nejvíce známých. Milá pozornost bělošek, nešťtících se projít s ním ulicemi za bílého dne, dojmá černého mládence téměř k slzám. Pohlíží na tvrdé, drobné kadeřavé vlny Rosiných vlasů a na její snědou pleť se stále rostoucím obdivem a něžností. Dává najevo, že se mu neobyčejně líbí její typ, čímž myslí jistě rysy příbuzné černošské rase. Rosa si to však vykládá po svém a v její hlavě se rodí plány s lehkostí, obvyklou u sovětské mládeže, povzbuzované příkladem dospělých. Vracejíce se domů, řekne najednou snivě kamarádce: „Ty! Kdyby mi už bylo šestnáct.“ — „No, a?“ — „Šla bych s Jonkinsem do ZAGS, a podepsali bychom se.“ — (ZAGS je registrace sňatků, podepsat se, znamená vzít se.) — „Nebližni, člověče, jsi ještě moc mladá“ — řekne kamarádka, ohromená zároveň možností takového nápadu. — „Proč mladá? Pomyšl si. odejdu do Ameriky! Mrakodrapy, auta a tak dále. Ohromný!“ — „Nebo byste zůstali tady, on by si našel práci a pak byste jeli tam“ — začíná fantazírovat kamarádka. Ale Rosa se rozmrzele vzpamatuje. „Nech to být. Stejně mi zbývají dva roky do šestnácti. Takovou strašnou dobu přece nemůžeme čekat. A pak, teď ti něco povím, ale nesmíš to říct nikomu. Já se stydím. Co myslíš, budou ty děti petita nebo proužkované? A to bych nerada, víš?“ Kamarádka vyprskne: „Ty budou jistě kostkované! Mohu tě ujistit.“ — A zaujaty novým nápadem, jdou se dívky radit domů, do koupelny, které teď nikdo z obyvatelů na štěstí nepoužívá a posadivše se na studený okraj opelichané vany, rozmlouvají o dni bohatém událostmi.

Na letním bytě.

Zatím přichází doba odjezdu na letní byt. Pokolení, jež nezná pomeranč, odjíždí s rodiči, peřinami, primusem, kastroly, sklenicemi, nachystanými na zavařeniny, psy a polštáři a trmácí se do nekonečna ve vlaku, až se s tím vším vylodí v nějakých „lázních“, vzdálených 1500 km od velkoměsta. Nebo se naloží na povoz postele, tak trochu nábytku a kocour ve vlnáku, a šťastná rodina si jede odpočívat na venkov. Těmto zvykům zůstávají Moskvané skálopevně věrni.

Těm, kdož zůstali ve městě, nezbyvá jiného rozptýlení, než pozorování roztomilého denního života ochablé a tavicí se dusnem Moskvy. Za takové truchlivé situace přijde žačce kvinty A velmi vhodný dopis od kamarádky. Je stručný co do obsahu a výrazu a prozrazuje snahu po nesmírné originalitě oné slečinky:

„Prase nevymáchané (vynechávajíc obvyklé vážená, jak se máte, má úcta a tak dále, mluvím s tvým dovolením přímo k věci) sbíráme maliny a máme se tu vůbec u čerta fajňácky. Tak že se ti chce sedět v té smradlavé díře? Ufňkní svému smutnému nedorozumění (čili matce) a kutálej se jako vuřt ke mně. Čekám na odpověď, sic ti, sele premýrované, pošlu zas dopis, samé nadávky a bez známky k tomu. No, zatím tě buň. Líbá tě nesčíslněkrát Tvá Mími. P. S. Mám tu Shawa a Jacka Londona, ale číst se mi nechce. Bratra koušla do zadku vosá.“

Týden na to setkají se přítelkyně na nádraží maličké stanice. „Ty máš pruhovanou majku“ — řekne Mími místo uvítání. — „To bych nenosila. Wilde praví: nikdy nebud' příliš módním, sic riskuješ stát se rychle nemódním.“ A unavená tímto výlevem erudice, zatáhne kamarádku k nádražnímu

stánku. „Pojď žrát zmrzlinu. Mé finance spívají romance a mám vůbec kapesní souchotiny, ale — at. Když jsi mým hostem tak se rozšoupnu. My máme doma tragedie, ale nic si z toho nedělej, budeme mít pokoj pro sebe. Počkej, počkej, teď ti to povídat nebudu, až potom.“

Mimi je mladší dcerou známého biologa, profesora petrohradské university. To, že jí je dvanáct, zatím co skoro celé kvintě A už třináct, uvádí ji do zoufalství. Je to dívka neobyčejně sečtělá a hrající si na originálku. Má dvě záliby: neslušnosti a svého kocoura, pokřtěného náročně Iljuška Erenburg. Kocour je ostatně pěkný, tak že výběr jména se může přičítat jen na vrub jeho skutečně nemožné povahy. V obrovském (třípokojovém) městském bytě rodiny, vysoce kulturní, až překultivované, poslouchá Mimi, zalezlá do koutku otcovy pracovny, jeho debaty s učenými kolegy. Otec, vědec až anekdoticky profesorský, dívá se na dceru modrými, nepřičetnými a dobráckými očima a vykládá kolegiální pleši, skloněné nad knižními regály svírajícími pokoj: „Pokládám mnohé z projevů poválečného a porevolučního života za zjev biologický. Tak krátké vlasy žen, jejich záliba v pánském střihu šatů a zženštilost mužů. Věc je v tom, že pohlavní hormony lidské ztratily svou bývalou čistotu. Do žláz žen vnikly hormony mužské a naopak. Co se týče pohlavních zvráceností...“ — Mimi se mlčky kouká na otce překvapenýma a velkýma po něm očima, hltá slova a její špičatý nos s tenkým chrípím, zdá se, čenichá. Slovo pohlaví působí jí divnou zvědavou radost. Kromě toho se musí vzdělat také proto, aby vše slyšené opakovala kamarádkám a mohla se na ně pak dívat s patra. Matka, netečná, chladná a zdánlivě ke všemu lhostejná, přenášá těžce obrovské své tělo z pokoje do pokoje, kývá tlustými boky a snaží se zachovat u dětí dobré a zdržlivé anglické chování. Mimi a sotva šestnáctileté Nadě je ponechána téměř absolutní volnost života, kterou rodiče pěstují jako jakýsi pedagogický program. Děti se chovají k rodičům lhostejně a dívají se nesarvům, projevům nenávisti a lásky vůči rodině, které pozorují u svých spolužáků.

Odpoledne zavede Mimi hosta do lesíka. Kecne sebou na zem a vytáhne z bluzu sešit. — „Tak jsem to vypálila“ — řekne šeptem a ohlédne se bázlívě kolem. — „Nadka odejela do města a já jsem jí to vypálila. Řekla, že jela k zubaři. Lakýruje!... Já vím, kde je. Tak pojď číst, ale musíme dávat bacha, opatrnost je opatrnost.“ — A dívky otevrou sešit a čtou.

(Pokračování.)

dopisy

Krise v Lize pro lidská práva

Velevážený pane redaktore,

znaje Vás jako nezávislého a objektivního publicistu, prosím Vás, abyste mi dal možnost odpovědět na útoky, vedené v posledním čísle „Přítomnosti“ proti Lize pro lidská práva těmito poznámkami:

Zprávu, otištěnou „podle informací jednoho z členů o d s t u p u j í c í m p ř e d s e d n í c t v a“, mohl bych vyvrátit větu za větou: není pravda, že..., nýbrž je pravda, že... atd. Ale chci Vám raději říci, jak se věc skutečně má.

Zakládá jsem Ligu pro lidská práva v Československu asi před 3 roky. Seznal jsem tehdy několik křiklavých případů, kde mechanismus zákonů a byrokratická přísnost šlapaly po nejzákladnějších právech lidských; viděl jsem, že je naprosto nutné zřídit organizaci, která by pomáhala tam, kde všechno se postavilo proti nešťastníkům, zblaveným možnosti obrany a souzeným nespravedlivě. Viděl jsem nutnost ochránit jednotlivce proti přehmatům a libovůli úřadů.

To bylo pohnutkou, proč Liga pro lidská práva byla zalo-

žena. Vzorem nám tu byla jak slavná francouzská liga, tak německá. Váš informátor, mně neznámý, vidí však celý vývoj Lig pro lidská práva s hlediska nacionalistického a z toho pak konstruuje zdánlivý rozpor, zvláště mezi ideologií francouzskou a německou, pokud se týče ochrany lidských práv. S toho hlediska redukuje pisatel uveřejněného článku též případ naší Ligy na rozpor, jevíci se v tom, že jedna skupina chtěla prý pracovat podle schematu německého a druhá podle schematu francouzského. Kdo však chtěl a s k u t e č n ě c h c e bránit lidská práva, neřídí se ani domnělou ideologií francouzskou, ani německou, ani „dostatkem praktické loyálnosti k domácím problémům“, natož pak tím, aby se přeorientoval na „domácí ideologii s větším vlivem českým“, ten nepřihlíží k nacionálním předsudkům, nýbrž uskutečňuje „praktickou loyálnost“ jen do té míry, pokud tato nehraničí přímo s tím, aby se opustily zásady lidských práv.

Mimo jiné se mi předhazuje, že jsem se zastal případu T u k o v a. Studoval jsem pečlivě tento případ a přesto že jsem politicky odpůrcem Tukovým, nabyl jsem nezvratného přesvědčení, že Tuka byl odsouzen pro vojenskou zradu nevinně. „Praktická loyálnost“ a „přízpusobení se domácím problémům“ nesmí jít tak daleko, abychom se vzdali toho hájiti a zastati se psance, odsouzeného podle našeho přesvědčení nevinně.

Vyčítá se mi také případ Horákův, ve kterém jsem vystupoval jako zástupce soukromých účastníků, totiž matky čtyř synů, zavražděných Horákem, aniž bych prý byl výběrem Ligy řádně zplnomocněn. Podotýkám, že záležitost tato byla mi řádně přidělena, a byl jsem toho názoru, že Liga měla, tak, jak se také stalo, povinnost energicky zakročit, aby zločin tak strašlivý, jako je zavraždění a oloupení sedmi lidí, nezůstal nepotrestán jen proto, že pachatel byl legionářem a zavražděnými jen židé. To, že Liga vystupuje ve prospěch bezmocných a nevinně odsouzených, je pochopitelně v mnohých kruzích posuzováno nesympaticky. Lehce se řekne, že náš boj za lidská práva se „blíží komunistickému štvání“. Ale není to Liga, která by snad lehkomyšlně chtěla rozcilovat veřejnost, jsou to skutečnosti samy, které veřejnost pobuňují.

Pisatel se obává, že by se Liga mohla dostat do vleku „Levé fronty“. Přiznávám, že boj náš i boj revolučního proletariátu a levých intelektuálů vykazuje některé styčné body. Lišíme se však z á s a d n ě. Neboť Liga pro lidská práva ochraňuje jednotlivce, zejména proti kolektivu, kdežto organizace Levé fronty stojí na stanovisku třídním, kolektivistickém. A je to naše hledisko individualistické, které vede k tomu, že protestujeme na příklad proti sovětské justici a metodám GPU a jiných politických justicií, pokud odporují zásadám lidskosti. Také do jiného politického vleku se Liga nedostane, pokud její idea individualistická bude zachována ve své čistotě; ta bude též zárukou, že se Liga nepřeorientuje ani ve směru ideologie více české nebo více německé, natož pak židovské. Bezprávi je zlo mezinárodní, tudíž musí být také boj veden proti němu m e z i n á r o d n ě, a to bez ohledu na „praktickou loyálnost k domácím problémům“. To neznamená však neloyálnost ke státu. Jak již profesor F. X. Š a l d a vytyčil v zásadním článku, otištěném v prvním čísle časopisu „Lidská práva“, není Liga pro lidská práva nepřitelem státu, nýbrž je nucena případ od případu vystupovat jako odpůrce tam, kde odpor znamená zlepšení, nápravu, kritiku a odpovědnou spolupráci.

Jistě je hodno politování, jak pisatel článku Lize vytýká, že je v ní poměrná převaha německých židů a jiných menšin, ale to není přece její vinou! Liga pro lidská práva je otevřena v š e m o b ě a n ů m a z e j m ě n a Č e c h ů m, kteří hodlají spolupracovati s tím zájmem, aby vybudovali v našem státě pravou demokracii a lidskou spravedlnost, nehledíc na jednostranné nacionální „převahy“ a jiná politická hlediska.

Děkuji Vám, velevážený pane redaktore, předem za to, že mi Vaší laskavostí byl umožněn tento projev ve Vašem listu a podepisuje se s projevem nejvyšší úcty, jsem Vám zcela oddaný

Dr. B. Bill.

Jak se volil nový předseda sněmovny

I.

Vážený pane redaktore!

Dovoľte, aby ke článku „160 hlasů, 47 prázdných lístků“, který jste uveřejnil ve 45. čísle „Přítomnosti“ ze dne 9. listopadu 1932 v zájmu objektivní pravdy sněmovní kancelář se svolením předsedy sněmovny konstatovala toto:

Při volbě nového předsedy sněmovny bylo ve 212. schůzi dne 3. listopadu 1932 odevzdáno 160 lístků znějících na jméno poslance dra Staňka. 47 lístků prázdných, 1 neplatný a 3 rozptýlené. Presenční listina téže schůze vykazuje 206 zapsaných poslanců. Z jejich 206 podpisů patřilo koaličním poslancům 143 podpisy. Z úředních zápisů lze dále zjistiti, že byli přítomni tito poslanci v presenčních listinách nezapsaní: 13 ministrů — poslanců, 3 místopředsedové sněmovny, dále poslanci Udržal a Staněk. Na tuto schůzi bylo předem formálně omluveno churavostí nebo zaneprázdněním 11 poslanců. — Z oposice bylo v presenčních listinách zapsáno 63 poslanců, kteří nepostavili protikandidáta, nýbrž — jak lze usuzovati — pokud se volby zúčastnili, odevzdali ony lístky prázdné, neplatné či rozptýlené.

Účelem tohoto sdělení jest zájem na správné informaci vaši a čtenářstva „Přítomnosti“, poněvadž tato data a správné jich zhodnocení jistě postačí k poopravení závěrů, k nimž dospěl autor citovaného článku.

Dovoľte konečně k poslednímu odstavci zmíněného článku ještě konstatování, že personální stav kanceláře sněmovny zůstal dodnes nezměněn, a že stát panu předsedovi dru Staňkovi žádného tajemníka pro soukromé služby neplatí, a že ani o ničem podobném se nejednalo.

Znajíce, vážený pane redaktore, Váš smysl pro pravdu a ne-strannost, doufá podepsaná kancelář, že neodepřete tomuto vysvětlení místa ve svém časopise.

Z kanceláře poslanecké sněmovny NSRČ:

Dr. Říha,

tajemník posl. sněm. NSRČ.

II.

Přijímáme loyálně toto vysvětlení, které jest nepochybně správné, a přijímáme dále jako fakt, že koaliční poslanci proti zvolení p. Staňka předsedou sněmovny nijak neprotestovali. S hlediska koaliční disciplíny jest to jistě chvályhodné, s hledisek ostatních méně. Uznáváme však, že tato věc měla býti předem projednána v předsednictvech klubů, a že vyřizovati ji bojovným hlasováním ve sněmovně nebylo možno.

Chtěli bychom se přiznati, že opravdu nám není lehkou pro-nášet skeptické poznámky o vhodnosti p. Staňka k jeho nové funkci. Víme, že tím nepřispějeme k tomu, aby vážnost sněmovny se šířila, čehož si přejeme. Ale musíme si nějak postesknout na ony odpovědné činitele, kteří takovou věc za kulisami ujednali. Býti předsedou sněmovny je po úřadu presidentském největším důstojenstvím ve státě. Bylo prostě stydno musiti po celou čtvrt hodiny poslouchati poznámky, jimiž komunisté nového předsedu sněmovny uvítali. Známe mohutné

demagogické schopnosti komunistů, ale musíme na druhé straně připomenout, že ještě na žádného předsedu sněmovny takovým způsobem pokřikovati si nedovolili, a že pro důstojnost sněmovny daleko lépe by bylo vybrati osobnost, která by takového hromobití nevyvolávala. Také ve vybírání osob na místo předsedy sněmovny musí se vytvořit dobrá tradice.

Pokud se týká tajemníka p. Staňkova, zjistili jsme, že mu jej platí jistá banka, nikoliv stát. —fp—

Funkce a mandát

Vážená redakce,

dovedete často mnohé dobře a vtipně vystihnout, ale ujelo, myslím, panu V. G. pero vedle, když glosoval resignaci dra Fáčka na senátorský mandát. Ironisuje, že se dr. Fáček vzdal mandátu, když se stal kurátorem České spořitelny. To je trochu nelogické, když „Přítomnost“ již dříve mnohokrát vytýkala jiným poslancům či senátorům opak. Řešení přece byla pouze čtyři: Buďto se měl dr. Fáček vzdáti senátorského mandátu i bez funkce kurátora České spořitelny — ale p. V. G. jistě by nenašel žádného důvodu pro to, neboť dr. Fáček byl zrovna z těch zákonodárců, které vidíme častěji ve výborech a na zpravodajské tribuně než v čekárnách ministerstev, berních úřadů a t. d. (viz článek právě pana V. G. v tomtéž čísle „Přítomnosti“). Nebo snad si měl ponechati dr. Fáček mandát a zřici se nabídnutého kurátorství České spořitelny? Pak není vyloučeno, že by je byl dostal poslanec nebo senátor, který by si byl ponechal (a právem si mohl ponechati) obě funkce. To by „Přítomnost“ snad nemohla schvalovati a pokládati za lepší řešení. Třetí eventualita jest řešení dra Fáčka: Vzdáti se mandátu. Zdůrazňovati při tom, že funkce kurátorská je materiálně výhodnější než mandát, nemá smyslu, vzhledem k možnosti čtvrté: ponechati si i mandát i kurátorství. To by přece bylo ještě výhodnější. A tvrditi, že snad dr. Fáček i na mandátu měl zájem finanční? Tolik snad p. V. G. situovanost dra Fáčka jistě zná, aby tomu nevěřil. A zná snad i kvality dra Fáčka?

Zdá se mi tedy, že se nemůže československý senátor či poslanec zachovati nikomu, ať jedná tak nebo tak. Ale od „Přítomnosti“ bych byl spíše čekal glosu s nadpisem „Příklad“ nebo „Hodno následování“.

S projevem úcty

Dr. J. H.

nové knihy

John Galsworthy: Sestra. Vydalo Aventinum v překladě B. Kubertové-Zátkové na podzim 1932. Autor slavné Ságy rodu Forsytů, který si naráz získal přízeň čtenářské obce, v „Sestře“ podává podrobný obraz staré anglické šlechty. Děj, který se odehrává v přítomné době, se dotýká otázek přítomnosti, procházejí venkovskými sídly, londýnskými kluby a přijímacími salony vládní byrokracie atd., konfrontuje tři generace: dědů, rodičů a dětí. Zástupcem této je Dinny Cherrellová, energická a střizlivá dívka, nicméně velmi vroucí a ženská. Kolem ní otáčí se děj románu, jehož ústřední osnovou je zápas děvčete o bratrovu čest. Román podmaňuje čtenáře bohatstvím událostí a seznamuje jej s novou poválečnou tváří Anglie. Soustřeďuje se sice na rodovou šlechtu, ale zároveň s ní obráží se život i ostatních společenských vrstev.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačí stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner, Brno-Česka 16.

nové knihy

Bedřich Hlaváč:

Masaryk*

Za dvě léta po smrti Františka Josefa jest rakousko-uherská monarchie rozložena v prvky, z kterých ji Habsburkové s takovým úsilím skládali, a v té části, která jí byla prvním základem, v zemích koruny české, téměř v třetině její rozlohy, jest hlavou státu, československé republiky, Tomáš G. Masaryk.

O tomto muži napsána po válce dlouhá řada knih; před válkou jeho jméno platilo více v cizině než doma. Od roku 1882, kdy rakouská vláda jej jmenovala mimořádným profesorem filosofie na české universitě v Praze, zasahoval T. G. Masaryk do českého života tak pronikavě jako žádný jiný, ale všechny jeho činy byly jen řadou bolestných operací, která zjednala původci spíše pověst bezohledného a nemilosrdného kritika, ale nijakou popularitu.

Uplynulo již téměř padesát let od zahájení boje o pravost či podvrženost rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, české vědě prokázány tímto osvobozujícím činem služby nezměrné — a přece ještě dnes vrhá tato aféra stíny, ať již z naivnosti či ze zlé vůle.

Polenská „rituální“ vražda, při níž vystoupil T. G. Masaryk proti pověře, ztenčila ještě více beztak skrovný počet jeho stoupenců.

Také v politice uplatňuje se „vídeňský profesor“ docela jinak, než tomu bylo zvykem. Žádá pořádek, program, a raději se vzdává mandátu, když nemůže docílití nápravy. — Ale pod jeho vlivem zůstávají ku podivu všechny české politické strany: doplňují a prohlubují své programy, česká delegace ve Vídni přes všechny chyby a občasná nedopatření a poblouznění a přes roztržiténost v několik skupin uplatňuje se daleko účinněji.

Široká veřejnost česká hledí však na tohoto muže s rostoucí nedůvěrou. Bývá podezříván z důvěrného poměru k rakouským vládám a vůbec z „rakušáctví“. Měřítkem spolehlivosti bývala tehdy víra v české státní právo, o němž kdysi Edvard Grégr prohlásil, že „nestojí za fajfku tabáku, když za ním nestojí dvě stě tisíc bodáků“. Masaryk je nezavrhuje, neboť správně dovozuje, že rozumná politika nevzdává se žádného prostředku, ale akcentuje stejně důrazně právo přirozené. Proto zůstává podezřelým z národní vlažnosti, a „Národní album“, vydané roku 1899, které shromáždilo podobizny vynikajících osob a osobností z českých kruhů politických, uměleckých, vědeckých i průmyslových, neví nic o vysokoškolském profesoru, poslanci a spisovateli T. G. Masarykovi!

Jen několik málo věrných přátel a žáků šlape za ním cestu, která věru není pohodlná ani přístupná. Neboť „pastýř“ žádá především a na každém, aby učinil u sebe počátek, aby v životě jednotlivce byl pořádek a pracovní program. Není možno, aby ze špatných, lehkomyšlných, slabých a nevdělaných lidí mohl sestávat silný národ. Jak často slyší studenti a mladí lidé od Masaryka, aby domýšleli problémy až do konce.

Tehdá, koncem století, byl v českém životě módou atheism. Nebyl novinkou a stal se spíše heslem, které nemělo valného obsahu. Kdysi, po voličské schůzi, ptal se někdo, spíše ironicky, Masaryka, zda se modlí.

„Ano, modlím se,“ odpovídá profesor, kterého kněží obviňují, že kazí mládež a je neznaboh.

„Jakže, vy, filosof, a vy se modlíte?!“

„Modlím se Otčenáš,“ odpovídá prostě Masaryk, a tato upřímnost není mu v Čechách nikterak na prospěch.

Nedlouho před světovou válkou vypukla aféra Švihova. Masaryk zastane se „jednoho člověka“, poněvadž cítí, že vina jeho není taková, jak křičí ulice a žurnály.

„To je konec kariéry Masarykovy,“ prorokují znalci politického života v Čechách, „při příštích volbách nedostane již mandát.“

V četných i vážných publikacích německých a rakouských autorů o koncích Rakousko-Uherska dočítáme se o stanovisku profesora Masaryka k monarchii souhlasně, že byl jejím starým odpůrcem a že po dlouhá léta pracoval na její zkáze a číhal na příležitost ji zničit, až se této příležitosti dočkal ve Světové válce, kdy onu zkázu dovedl provést.

Je lhostejno, jsou-li tyto věci líčeny tónem málo laskavým a Masaryk tu označován za velezrádce Rakouska. Zrovna tak, jak tehdejší ministr zahraničních věcí Otokar hrabě Czernin mluvil o Masarykovi k deputaci vídeňské obce tímto tónem z povrchnosti jemu vlastní, z neznalosti názorů Masarykových a jeho působení a z neznalosti poměrů českých už dávno

před válkou, pomáhají si i jiní němečtí autoři touto „velezradou“ v úplné neznalosti našich poměrů a profesora Masaryka.

Tato výpomoc velezradou je ovšem víc než pohodlná. Objektívni historik by především musel odpovědět na otázku, proč muž jako Masaryk, jemuž se už jednomyslně přičítá vina nebo zásluha na rozvratu monarchie, byl nepřitelem a velezrádcem Rakouska. Že tak mluvil Otokar Czernin jako aktivní c. a k. ministr císařského domu a zahraničních záležitostí za války (!), nelze se diviti: on a jeho političtí přátelé stáli vždy na pohodlném stanovisku „Gott erhalte“ a připomínali duchaplnou kněžnu Metternichovou, která odmítala koupiti papouška, umějíci říkat jen: „Sláva císaři!“ „Neměla bych ho dlouho,“ řekla kněžna, „byl by povolán do panské sněmovny!“ Historik však by musel pátrat po Masarykových názorech a patrně se obává, že by na konec nedospěl k názoru běžné „velezrady“, kdyby se dovedl seznámit s těmito názory.

Ba, možno tvrditi a doložiti, že se Masaryk proti takovému utopismu stavěl i u jiných vždy energicky, znaje nebezpečí nevčasných ilusí, že na příklad Národní Listy nazvaly jeho strakonickou kandidátní řeč — rakušáckou. Nebyla jí ovšem, Masaryk se prostě stavěl proti frázím některých našich radikálů, kteří sice nesešli v redakci listu strany, za niž Masaryk kandidoval, které však redakce ráda podporovala z důvodů osobních a administračně-taktických.

Sledujeme-li tedy vývoj Masarykových názorů na Rakousko, na jeho poměr k Rakousku a na všeobecně český poměr k bývalé monarchii, setkáme se se stopami zavrhování monarchie dost pozdě. A od tohoto zavrhování k beznadějnosti došlo snad až v době druhého poslancování, kdy se Masaryk zabýval mnohem intensivněji zahraniční politikou, než když byl poslancem mladočeským. Dokud byl v mladočeské straně, bylo jeho nejpřednější snahou uvést do strany, do poslaneckého klubu, do poměru strany k poslancům a k tisku a pak do tisku takový duchovní, programový a technický pořádek, aby se mohla dělat skutečná politika.

Doby Masarykových studií neukazují žádnou nechuť k Rakousku, což je dokumentováno už tím, že šel dostudovávat gymnasium do Vídně a také universitu absolvoval v sídelním městě. Vídeň měl Masaryk velmi rád. Snad se mu zamlouvala poloha města a ještě krásnější okolí, blízkost Alp. Byl přece dobrý a pilný chodec a od mládí nepřítel nedokonalých a malých věcí a nalezl ve Vídni pro tehdejší své představy vše dokonalé, úplné, dokonalejší a úplnější než v Praze. Stejně při psychologicky tak zajímavé, takofka vrozené eleganci Masarykově vábilo ho město s vyspělou buržoasií.

Vídeňskou buržoasií z prvních let sedmdesátých nelze posuzovat podle lidí, z nichž se skládala po roce 1900 a později. Reprezentanti prvního vídeňského liberalismu tenkrát tvořili společnost, která dovedla konat povinnosti skutečně moderní buržoasie ne snad toliko po stránce společenské, ale hlavně po stránce kulturní. Tehdejší vídeňská společnost nebyla ještě založena toliko na plutokracii, lisající se ke dvoru a šlechtě, byla tenkrát občanská až k demokracii a v prvních letech rakouského života ústavního stála často ostře proti dvoru i šlechtě, opírajíc se přímo patriarchálně o přední představitele vědy a umění, což už tím dvůr a šlechta vylučovalo. Intelektuál znamenal pro tuto společnost tenkrát mnohem více než princ z nejjasnějších kruhů; a je zajímavé, že mladý doktor filosofie Masaryk se záhy dostal do této společnosti dost exklusivní. Politikou se Masaryk tenkrát zabýval jen málo, a povážlivá politická povrchnost, která zejména tehdy ovládala vídeňský liberalismus, mu asi málo překážela.

Odpor k malichernosti a stíněnosti poměrů vyhnal záhy Masaryka ze střední školy, ze suplování. Stejně je pravděpodobno, že se také jeho mladé choti ve Vídni líbilo. Umělecky a zejména hudebně velmi nadaná paní nalezla ve Vídni (proti americkému domovu a přec jen malému Lipsku — musikálně ostatně zejména v oné době významnějšímu než na příklad Berlín) vysokou úroveň všeho, co znamenalo hudbu a umění, v první řadě znamenité divadlo. Tenkrát měla Vídeň nejlepší německou operu a činohru, nejlepší orchestr v Evropě (Herbeck, Jahn, Hans Richter), vystupoval ještě veřejně Brahms, kvarteto Hellmesbergrovo! — To jistě na paní Masarykovou mocně působilo a mladého filosofa vábilo k Vídni ještě víc. Masarykovi se jistě líbila věčně se usmívající nálada Vídně. Pro humor a vtip vídeňské rasy měl Masaryk rovněž porozumění a jistě sympatie. Ve Vídni tedy nenajdeme u Masaryka protirakouských stop.

Vnitřně snad se Masaryk srazil s Rakouskem, když se mravně počínal rozcházet s katolicismem. Zde je jistě zárodek jeho odporu k dynasti, který brzy silně vzrostl. Poznal, že je to hlavně habsburský katolicismus, který brzdí každý pokrok v Rakousku a každý pokrok Rakouska. Ale tím se ještě nevzdával Rakouska samého. Naopak: jeho bojovná a rvavá povaha ho hnala spíše k boji proti dynasti a rakouské správě.

*) Z knihy František Josef I., život, povaha, doba, která vyjde příští týden.

Čís. 23-26

19.-

„Jenerálky“ celogumové vysoké boty
čís. 27-34 Kč 29.-, čís. 35-38 Kč 39.-

DĚTSKÉ PUNČOCHY

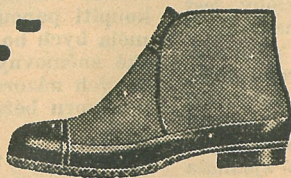
od Kč 2.-
do jenerálek
Kč 3.- a 4.-
D Ā M S K Ě
bavlněné Kč 2.-, 4.-
hedvábné Kč 6.-
flor mako Kč 9.-

Bata

PÁNSKÉ PONOŽKY

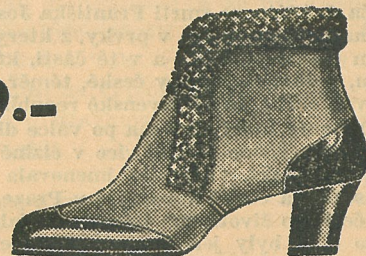
bavln. od Kč 1.50
do meltonek Kč 3.-
silné vlněné Kč 6.-
flor s hedv. Kč 6.-

15.-

Čís. 23-26 Druh 3651-37
Teplé meltonky s gum. podešví. Čís.
27-34 Kč 19.-, dám.Kč 29.-, pán.Kč 39.-

39.-

Modní, teplé meltonky s ozdobným límečkem,
špička a pata laková. Též na nízkém pod-
patku. V barvě černé a hnědé. S-141.

TŘI NOVÉ KNIHY ANATOLA FRANCE

Č E R V E N Á L I L I E

Román. Přeložil B. Ždímal. 352 stran. Brož. 25 Kč, váz. 35 Kč.
Kniha, v níž France věčně ironisující epikurejec vytváří románový děj
plný ztlumené něhy, vášnivě lásky, trýznivé žárlivosti a citových i smyslo-
vých vzruchů.

JOKASTA A HUBENÁ KOČKA

Povídky. Přel. J. Vobrubová-Koutecká. 244 str. Brož. 15 Kč, váz. 25 Kč.
Duchaplnost, rozumná střízlivost ve výběru slov, pružnost konverzace, jemný
humor a psychologický postřeh jsou předností, jež založily Franceovu svě-
tovou pověst.

CRAINQUEBILLE a jiné mravoučné příběhy

Přel. St. Hanuš a J. Kučerová. 192 stran. Brož. 15 Kč, váz. 25 Kč.
Stylovou prostotou, zhuštěností děje i formy znamenají tyto novely vrchol
Franceova mistrovství slova i myšlenky.

Všechny tři svazky vázány pohromadě Kč 65.—

Žádejte u všech knihkupců a v nakladatelství

FR. BOROVÝ, PRAHA II., NÁRODNÍ TŘÍDA ČÍSLO 18